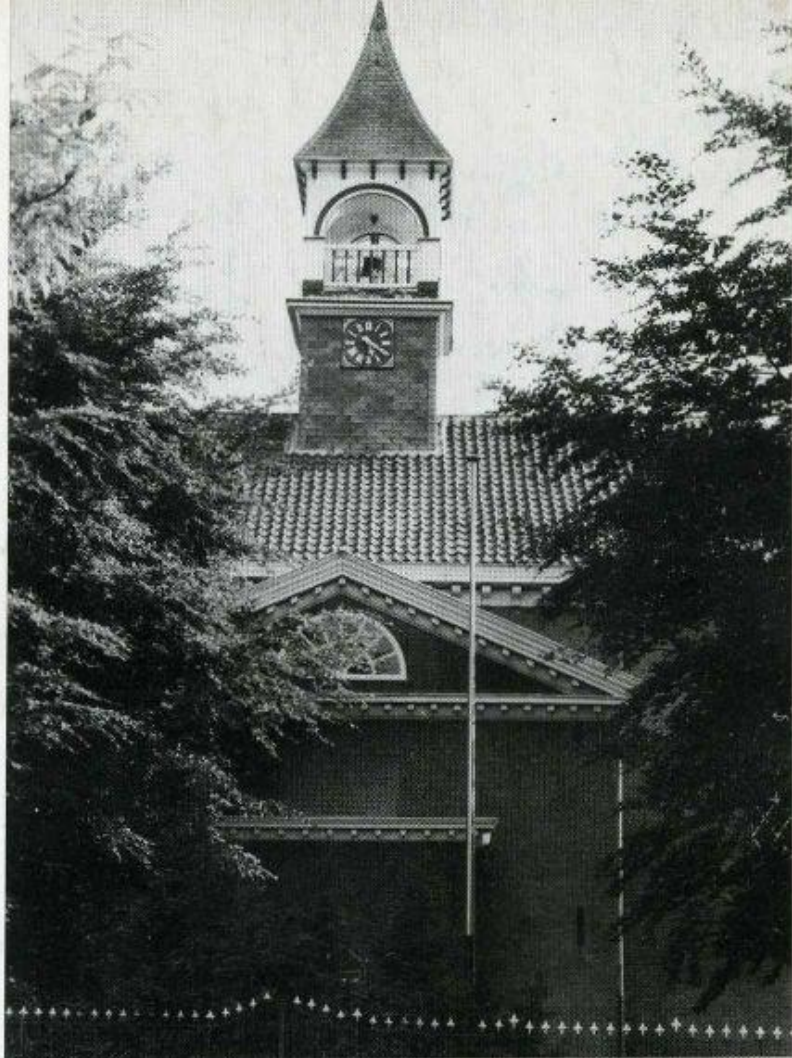

DE KERK OVER DE BRUG

1580 - SEPTEMBER-1980
NED. HERVORMDE
GEMEENTE RIJSOORD
400 Jaar

De uitgave van dit werkje geschiedt omdat het dit jaar 400 jaar geleden is dat Rijsoord zijn eerste predikant kreeg. We gaven het de titel 'DE KERK OVER DE BRUG' omdat oude Rijsoordenaren ons kerkgebouw zo noemden en in onze tijd zijn er nog wel mensen, die datzelfde doen. Eén der vroegere predikanten vond dat een mooie benaming. Volgens hem kan men beter over de brug zijn, dan er voor staan.

Ten geleide

Het stemt tot diepe dankbaarheid, dit jaar te mogen gedenken, dat de Hervormde Gemeente van Rijsoord 400 jaar als gemeente bestaat. De eerste predikant kwam in 1580. Een lange rij van voorgangers wordt in dit boekje vermeld. Zij waren met de kerkeraad en de gemeente als fakkeldragers die het licht van het Evangelie hebben ontvangen en doorgegeven.

Het past ons in ootmoedige dankbaarheid dit te gedenken. Moge dit geschrift de herinnering wakker houden aan wat de Here in de Reformatie gedurende 400 jaar heeft gegeven. Een planting Gods mocht ondanks veel menselijke zonde en ontrouw door Zijn trouw blijven bestaan.

Moge het Reformatorische sola fide, sola gratia, sola scriptura (alleen door geloof, alleen door genade, alleen door de Schrift) ons helpen om deze gedenkdag op de juiste wijze te vieren, verbonden met allen die Hem willen dienen, en bewust van de roeping om in deze tijd de fakkel van het Evangelie voort te dragen totdat de Here Jezus komt!

J. Pronk

1580 – SEPTEMBER – 1980

400 jaar

NED. HERVORMDE GEMEENTE

Rijsoord

Handelingen 1:8

De Here Jezus zegt, vlak voor zijn Hemelvaart:

*en gij zult mijn getuigen zijn
te Jeruzalem en in geheel Judea
en Samaria en tot het uiterste der aarde.*

Nu we gaan gedenken dat in 1580, vierhonderd jaar geleden, zij het dan in samenwerking met Hendrik Ido Ambacht, de eerste predikant kwam, (tussen haakjes: de gemeente bestond dus reeds) rijst als vanzelf de vraag:

Hoe is het Evangelie in Rijsoord terecht gekomen?

En als we dan nog weten, dat er in Rijsoord al in 1336, dus meer dan zeshonderd jaar geleden, een kerkgebouw in gebruik werd genomen, dan komt er nog een vraag bij: Hoe is het hier met de Kerkhervorming gegaan?

Bovenstaande bijbeltekst heb ik jaren geleden op de jongensclub weleens gewijzigd en in plaats van 'tot het uiterste der aarde' gezegd 'en tot in Rijsoord'.

Het Evangelie van Jezus Christus kwam van Jeruzalem, via Judea en Samaria, Italië, Engeland en Frankrijk naar Nederland, naar Rijsoord. Naar heidenen. Het werd hier gebracht door mensen wier namen we op school en catechisatie leerden: Willebrord en Bonifatius. Maar hoe was dat nu precies gegaan? Professor Dr. R. R. Post, Rooms Katholiek leraar aan de Universiteit van Nijmegen schreef twee delen over de Kerkgeschiedenis van Nederland in de Middeleeuwen. Hij vertelt van het werk van Willebrord en Bonifatius en kerkelijke toestanden en ook over misstanden voor de Reformatie. Opmerkelijk is echter, dat hij schrijft over Noord- en Zuid-

Nederland en verschillende plaatsen noemt, maar we zoeken tevergeefs naar Rotterdam en Dordrecht. Wel vinden we Krimpen aan de Lek, Lekkerkerk en Schoonhoven, maar het eiland IJsselmonde en de Hoekse Waard missen wij. Dit is wel vreemd daar toch, zoals reeds vermeld, in het jaar 1336 in Rijsoord een kerk in gebruik genomen werd en deze werd ingewijd door de Bisschop van Utrecht.

Maar, op één of andere manier is men door het werk van Willebrord in aanraking gekomen met het Evangelie. Dat wil niet direct zeggen dat deze prediker in Rijsoord is geweest, want hij kwam uit Engeland met verscheidene medewerkers. Er wordt wel een getal van twaalf genoemd. Willebrord kwam ongeveer in 690 uit Engeland en heeft ongeveer 50 jaar gearbeid in Zuid-Holland, Utrecht, Gelderland, Zeeland en Noord-Brabant. Toen hij kwam diende men de afgoden en vreesde men die. Willebrord riep op om zich van hen af te keren en zich te bekeren tot de levende God. God zegende zijn werk en dikwijls werd op de zogenaamde heilige afgodsplaatsen een Christelijke Kerk gebouwd.

We moeten nogeens nadrukkelijk de aandacht er op vestigen, dat, zoals men zelf aan de jaartallen kan nagaan, Willebrord niet zelf in Rijsoord geweest kan zijn. Ook niet één van zijn naaste medewerkers. Het moeten dus latere volgelingen geweest zijn. Het kunnen ook bewoners geweest zijn, die zich in Rijsoord, na de betere bedijking, gevestigd hebben. Het is wel goed hierbij nog te vermelden, dat Rijsoord en Strevelshoek in 1446 slechts 150 zielen telden. Na de Reformatie, toen een deel van Ridderkerk bij Rijsoord werd gevoegd, werd dit aantal groter en omstreeks 1800 was sprake van omstreeks 1800 zielen.

Zo om en nabij het jaar 800 kwam de kerk in Nederland in steeds nauwer verband met het geheel der Rooms Katholieke Kerk en als gevolg daarvan ook steeds meer onder de heerschappij van de Paus. In dit verband mag niet de naam van Karel de Grote (768-814) worden verzwegen. Deze heeft veel gedaan voor de Nederlandse Kerk en voor het onderwijs aan de jeugd, terwijl

hij ook ijverde voor de nodige opleiding van geestelijken. Jammer was, dat Willebrord ook veel bijzaken meebracht en ook heiligenverering predikte, ook overblijfselen van heiligen toonde en deze liet vereren. Maar het moet er direct weer worden bijgezegd, dat er door zijn prediking meer orde in de woonplaatsen kwam en er Christelijke wetten werden uitgevaardigd. Het huwelijk werd meer geheiligd, de vrouw kwam meer in aanzien en zo kwam er meer zegen voor het volk op velerlei gebied. Helaas groeiden in de loop der jaren veel, heel veel misstanden in de kerk. En wie de geschiedenis een beetje kent weet daarvan en neemt aan, dat de Reformatie eigenlijk wel moest komen en Goddank ook gekomen is.

Een Christelijke gemeente heeft een plaats van samenkomst nodig en daarom nu eerst over het kerkgebouw in Rijsoord.

bachtsheren toebehoorde, maar dat later de dorpsheerberg, het rechthuis en de woning van de bruggeldgaarder werd. De schuur daarvoor was aan beide zijden voorzien van grote deuren, het was een wisselplaats van de koetspaarden en de weg liep er dwars doorheen. Tijdens het drijven van de schouwen over de dijken, was het college gewoon met de wagens over de brug te komen, door de schuur te rijden en vervolgens af te stappen bij de herberg, destijds 'de Prins van Oranje' genaamd.

Het kerkje, het oudste en historisch zeer belangrijke gebouw in de waard werd in 1833 gesloopt en door een wat groter bouwsel vervangen. De oude Rijsoordsestraatweg, de hoofdstraat van het dorpje, waar sedert 1339 een weekmarkt en zelfs 2 vrije jaarmarkten gehouden mochten worden, is in vergetelheid geraakt. (Schalkse dijkje).

Deze bijzonder mooie prent, in 1799 door Bendorp vervaardigd, toont ons het dorp Rijsoord. Links de kerk welke in de jaren 1334-1336 door de toegewijde eerste ambachtsheer, Gerard Alewijnszone, werd gesticht. Geheel rechts is nog juist de oprit van de brug zichtbaar met daarnaast het huis, dat oorspronkelijk aan de am-

Ook de schuur is verdwenen, de brug is verlegd en de herberg in de vorige eeuw m.h.o. op de oprichting van een afdeling van de Mij tot Nut van het Algemeen aanmerkelijk vergroot. Ook hier is dus veel veranderd maar deze prent stelt ons in staat een goed beeld van de vroegere toestand te vormen.

De kerk in Rijsoord

Als we hier schrijven: de kerk in Rijsoord, bedoelen we het gebouw, waarin de Christelijke Gemeente samenkwam en gelukkig nog steeds samenkomt. Van het geestelijk leven, vooral in de begintijd, weten we jammer genoeg niet veel. Wat dat betreft weten we over het gebouw meer te vertellen. We kunnen hierbij dankbaar gebruik maken van hetgeen wijlen de heer W. J. de Zeeuw te boek heeft gesteld en dat hij (gepubliceerd heeft in de Combinatie in het jaar 1974). Deze gelegenheid mogen we zeker nog eens benutten om onze grote waardering uit te spreken voor de wijze waarop de heer De Zeeuw ons archief geordend en geadministreerd heeft. Daar moeten heel wat uren aan besteed zijn.

De heer De Zeeuw begint dan te vertellen over Gerard Alewijnzoon; er is naar hem een straat

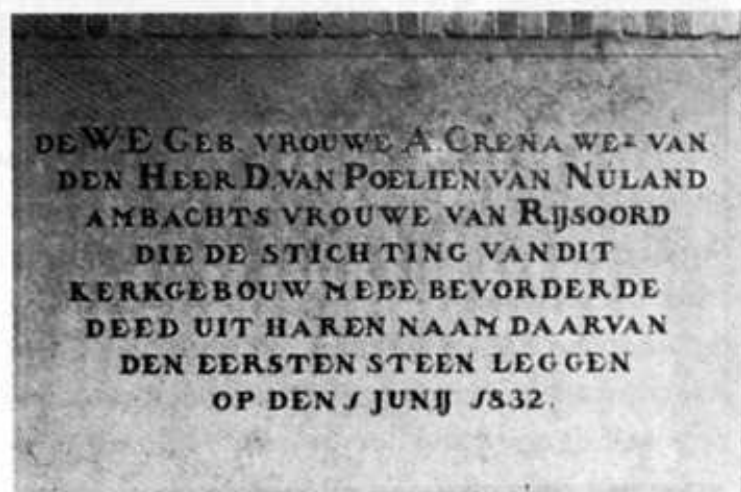
genoemd in Rijsoord. Deze Gerard voelde het als een bezwaar, dat er in de Zwijndrechtse Waard geen kerk stond en hij kreeg op zijn verzoek, op 8 November 1334 toestemming een kerk te gaan bouwen en verwierf daarbij ook het recht om een door hem voorgedragen persoon als pastoor aan te stellen, als deze het ambt waardig was. Op 12 Augustus 1336 werd de kerk ingewijd door Johannes, bisschop van Utrecht. Deze kerk is in 1832, dus bijna 500 jaar later, afgebroken, omdat ze bouwvallig werd en ook te klein geworden was. Zij heeft dus ongeveer 500 jaar dienst gedaan, voor de helft als Rooms Katholieke Kerk en de andere 250 jaar voor de Hervormde eredienst. De heer De Zeeuw beschrijft dit allemaal uitvoerig en vertelt ons, dat besloten werd een nieuwe kerk te plaatsen op de grond van de oude. Gebruik werd gemaakt van materialen uit de oude kerk.

De laatste kerkdienst in de oude kerk werd gehouden op 4 Maart 1832 en op 16 December van datzelfde jaar werd de nieuwe kerk in gebruik genomen. Ds. Dagevos, destijds predikant in Rijsoord, preekte toen over:

In deze plaats zal ik vrede geven, spreekt de HEERE der heirscharen. (Haggai 2:10)

Er is aan deze kerk en in de kerk heel wat veranderd, verbouwd en uitgebreid.

Daarom hieronder enkele jaartallen:

DE WED. GEB. VROUWE A. CRENAWEZ VAN
DEN HEER D. VAN POELIEN VAN NULAND
AMBACHTS VROUWE VAN RIJSOORD
DIE DE STICHTING VANDIT
KERKGEBOUW MEDE BEVORDERDE
DEED UIT HAREN NAAM DAARVAN
DEN EERSTEN STEEN LEGGEN
OP DEN 1 JUNIJ 1832.

1832 de tegenwoordige kerk wordt in gebruik genomen.

1852 de kerk is te klein geworden en wordt vergroot door het aanbouwen van een portaal, verplaatsen van banken en plaatsen van meer stoelen.

1864 het orgel wordt geplaatst, de orgelgalerij wordt gebouwd.

1872 wegens verschillende gebreken worden ijzeren ankers in de kerk aangebracht, de houten ramen worden door ijzeren vervangen.

1920 de kerk wordt elektrisch verlicht.

1921 de waterleiding wordt aangelegd in het voorportaal van de kerk.

1922 de toren, die niet meer te repareren is, wordt geheel vernieuwd.

1923 binnenbrand in de kerk. Er kon geen kerk

gehouden worden. De diensten vinden plaats in de tot noodkerk ingerichte schuur van de heer G. H. de Zeeuw.

1924 de consistoriekamer wordt vergroot.

1947 centrale verwarming aangelegd in kerk en pastorie.

1956 de vloer in de kerk en de banken worden vernieuwd. De diensten worden gehouden in het Verenigingsgebouw van de Gereformeerde Kerk (de Bron).

1962/63 de consistorie wordt verbouwd en vergroot o.l.v. de heer J. Punt. DE HOEKSTEEN blijkt een grote verbetering te zijn.

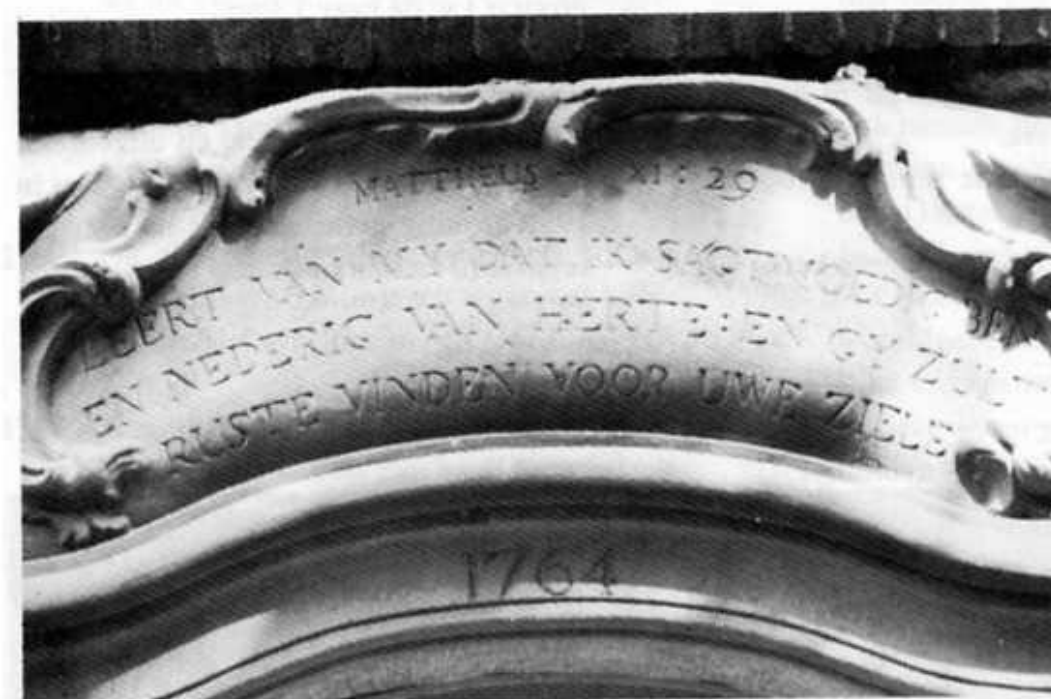
1973 het orgel grondig hersteld en uitgebreid, zodat het weer als nieuw was. (het was in 1951 grondig gerestaureerd, in 1971 gerepareerd en schoongemaakt).

Dit zijn, zoals we ze kunnen noemen uiterlijke dingen. Maar een Christelijke Gemeente kan er niet buiten, omdat ze een plaats wil hebben waar ze samen wil komen om God te loven en om te luisteren naar Zijn Woord.

Hoevelen zullen er dat wel geweest zijn en hoeveel malen is men samengekomen. Rekent U eens uit hoeveel zondagen er in 400 jaar zijn en

probeert u eens in te denken wat er allemaal in die 400 jaar in de wereld, in Nederland, in Rijsoord, aan oorlogen en ellende geweest is, maar vergeet niet de tekst waaronder we telkens de kerk kunnen binnengaan: Leert van mij dat ik zachtmoedig ben en nederig van hart, en gij zult rust vinden voor uw zielen. (Ge vindt deze tekst boven de ingang van de kerk aan de kant van de school).

*Deze steen
is een overblijfsel
van de begraafplaats,
die vroeger
rond de kerk was.
Ook in de kerk zelf werd
begraven.*

*Ze draagt ook het
wapen van Rijsoord
(de drie rijsjes).*

**Uit het boek van J. W. Regt,
Schoolonderwijzer te Grote Lindt, 1848**

Hendrik Ido Ambacht en Rijsoord hadden gezamenlijk een predikant. Godefricus Allendorp. Deze was de eerste. Hij was boekbinder te Dordrecht, stond in H.I. Ambacht en Rijsoord van 1580-1585 en vertrok naar Grote Lindt. Hij stond daar van 1585-1592 en vertrok naar Papendrecht. Hier is hij in 1606 overleden.

Allendorp was de schoonvader van de beroemde Dirk Rafael Camphuysen. Deze zorgde voor stichtelijke rijmen en uitbreiding van de Psalmen. In de bundel van 1938 staat van hem Gezang 305: Ik hoor trompetten klinken. In het nieuwe Liedboek no. 18, 420, 433. (No. 18 over Psalm 122, 420: Ik hoor trompetten klinken, no. 433: Al ruisen alle wouden).

De naam: Rijsoord, moet afgeleid worden van de oorden, noorden of gorzen, welke voor de be- dijking met rijs of houtgewas begroeid, werden gevonden.

In 1848 woonden er 3 Rooms Katholieken, de rest was Hervormd.

Er was een herberg: DE PRINS VAN ORANJE (Was dat omdat Willem van Oranje door Rijsoord gekomen was?).

Volgens *Zuid-Hollandse oudheden* had Rijsoord voor de reformatie een parochiekerk en woonde er de deken van Zuid-Holland.

In Rijsoord stonden (bijzonder bekend) Andreas Colvius, latijns dichter en de uitstekende godgeleerde Aegidius Francken.

Bij Kijfhoek stond een klooster – Eemstein –. Dit is in 1572 door de Watergeuzen in brand gestoken en geheel vernield.

(Dit is dus wel dicht bij Rijsoord en we kunnen dus wel aannemen, dat er in Rijsoord ook watergeuzen zijn geweest. De eerste predikant kwam in 1580, maar er zullen zeker al meerdere jaren protestantse godsdienstoefeningen gehouden zijn.

Van Ridderkerk is bekend dat daar de kerk in 1574 tot Reformatie kwam. De kerk daar werd

gezuiverd van beelden, altaren en andere afgoderij).

Hoe was dat in Rijsoord?

In Alblasserdam moesten in 1572 alle miskelken, reliquiën en alle andere kleinoden afgedragen worden aan Jakob Muys, Schout van Dordrecht. Zij werden bestemd om de opstand der 'rebellens' tegen de Spaanse Koning te bekostigen. Ik meen, dat we veilig kunnen aannemen, dat het in Rijsoord ook het geval geweest zal zijn.

Bij het schrijven rijst de vraag: Waarom is er in Rijsoord wel een Ds. Sleswijk-Visserstraat en niet een Ds. Allendorpstraat?

(Het Hoogheemraadschap van de Zwijndrechtse- waard)

De gegevens omtrent het ontstaan van de dorpen en gehuchten zijn schaars en in feite is er maar één van de latere kerkdorpen, waarvan we iets met zekerheid kunnen zeggen en dat is Rijsoord, dat als eerste een kerk kreeg in 1336. Omstreeks 1395 waren er vier meer n.l. H.I. Ambacht, Heerjansdam, Heer Oudelands Ambacht en Kijfhoek.

Het ontstaan en de opkomst van Rijsoord en Heerjansdam is in belangrijke mate te danken aan de activiteit en toewijding van de eerste ambachtsheren, Gerard Alewijnszone en Thielman Oem. Rijsoord had het voordeel te liggen aan de voorname verkeersweg Noord-Zuid. (Later werd nog wel gesproken van de weg: Amsterdam-Rijsoord-Parijs).

Rond 1787 was er veel strijd tussen patriotten en Oranjegezinden. Toen in de omgeving de Pruisen binnen trokken en de orde herstelden vlogen de Oranjevlaggen uit en luidden onophoudelijk de kerkklokken. In Rijsoord zelfs zo hevig, dat de klok scheurde. Een rijke oude dame was echter zo verheugd / Jorisje van Driel / dat zij op haar kosten voor een nieuwe klok zorgde.

Voor verdere gegevens over het kerkgebouw: Het schrift van de Heer W. J. de Zeeuw.

Predikanten van de Ned. Hervormde Gemeente Rijsoord

Van 1580-1585 is de dienst in Rijsoord waargenomen door Godefricus Allendorp. Deze was predikant te Hendrik Ido Ambacht in samenwerking met Rijsoord, hij vertrok naar Grote Lindt.

Van 1585-1604, dus 19 jaar lang, was predikant Gilles Tavernier. Deze kwam als proponent en overleed hier in 1604.

1	Franciscus Laurinius,
naar Maarsse	1604-1613
2	Johannes Stangerus,
naar Schipluiden	1613-1616
3	Samuel Ampsing,
naar Haarlem	1616-1619
4	Andreas Colvius,
naar Ambassade van Venetië	1619-1622

5	Carolus Becius,
naar Nieuwpoort	1622-1637
6	Nicolaas Barentonius,
naar Sluis	1638-1642
7	Johannes Cools,
naar Kampen	1642-1651

8	Goverhardus Crousy,
naar Muiden	1652-1653
9	Jacobus Rolandus,
naar Dordrecht	1654-1662
10	Jacobus Fey,
naar Willemstad	1662-1667
11	Johannes de Roy, overleden	1667-1704
12	Aegidius Francken,
naar Maassluis	1705-1714
13	Abraham van Swanenburg,
overleden	1714-1729
14	Cornelis van der Steen,
naar Heusden	1730-1742
15	Gerardus Loeff, overleden	1742-1787
16	Petrus Faassen de Heer,
naar Noordeloos	1788-1794
17	Ferdinand Wilh. Mörser,
naar Maasland	1795-1797
18	J. H. Elshoff, overleden	1798-1813
19	J. van Kuik, naar Ruurlo	1814-1821
20	A. van Raalte,
naar Scherpenisse	1822-1825
21	D. Dagevos, emeritaat	1826-1850
22	G. P. Kits van Heiningen,
naar Oudewater	1850-1852
23	G. Overman,
naar Valkenswaard	1853-1885
24	S. Sleeswijk-Visser,
uitgetreden	1886-1889
25	W. Lamers, naar Goes	1890-1897
26	F. H. van Leeuwen,
naar Zundert	1899-1904
27	A. A. van Stippriaan Luiscius,
naar Well-Ammerzoden	1904-1920
28	J. G. L. Brouwer,
naar de Meern	1921-1925
29	R. C. W. J. Hoek,
naar den Helder (evang.)	1926-1929
30	C. M. Krijger,
naar Beverwijk	1929-1933

31	P. den Duyn, emeritus	1933-1937
32	G. van Doorn, naar Vollenhove	1938-1941
33	P. A. Lefeber, naar Alphen aan den Rijn	1942-1946
34	L. P. Sterk, naar Maurik	1946-1957
35	H. Bossenbroek, naar Bussum	1958-1964
36	A. F. Verheule, naar Voorschoten	1964-1969
37	J. Pronk, van Rotterdam	1969-

AANTEKENINGEN BIJ DE PREDIKANTENLIJST

Hoeveel jaren stonden de predikanten in Rijsoord?

De lezer kan dit uit de lijst zelf zien. Toch even de aandacht gevraagd voor Gerardus Loeff. Hij kwam in 1742 en overleed hier in 1787, d.w.z. 45 jaar lang was hij Rijsoords predikant. Verder zouden we kunnen melden: Gilles Tavernier, die Rijsoord dus gezamenlijk had met H.I. Ambacht, 19 jaar, Johannes le Roy 37 jaar, D. Dagevos 24 jaar, G. Overman 32 jaar. Men kan dit allemaal aan de hand van de lijst verder nagaan.

Kregen de predikanten dan geen gelegenheid om te verhuizen?

Jazeker. Ten bewijze hiervan enkele voorbeelden. Ds. Overman b.v. kwam hier in 1853 en werd in 1855 al beroepen in Boskoop en Krimpen aan de Lek. Maar hij bedankte voor deze beroepen op uitdrukkelijke wens van de gemeente Rijsoord. Daarna werd hij schijnbaar, wat dit betreft, met rust gelaten. Hij had het hier blijkbaar goed, hetgeen ook naar voren komt in zijn afscheidspraak in 1885 toen hij na lange diensttijd vertrok naar Valkenswaard. Petrus Faassen de Heer (1788-1794) werd in 1789 beroepen te den Bommel, in 1790 naar Domburg, maar op sterke liefdedrang van de gemeente bleef hij in Rijsoord en vertrok in 1794 naar Noordeloos. In 1793 was hij legerpredikant geworden, maar in

1794 kreeg hij al ontslag 'bij de Armee (leger) van den Staat'. Ds. Mörser, 1795-1797, werd beroepen te Maasland. De gemeente Rijsoord toonde sterke liefdedrang, maar Maasland niet minder en Ds. Mörser besloot het lot te laten beslissen en dat viel ten gunste van Maasland.

Wat weten we nog meer van de predikanten, die de gemeente van Rijsoord dienden?

Natuurlijk blijft ook dit overzichtje beknopt. Beginnen we dan met de eerste. Deze kwam uit Dordrecht en was daar voorheen boekbinder. Hij studeerde in Dordrecht aan de Latijnsche school en was de schoonvader van de bekende dichter Camphuysen.

In de Consistoriekamer hangen twee afbeeldingen van predikanten uit vroeger eeuwen. De ene is Andreas Colvius. Hij stond in Rijsoord van 1619-1622 en vertrok naar de Ambassade in Venetië. Venetië was in die tijd een aparte republiek. Het voerde een eigen kerkelijke politiek en was volgens de beschikbare gegevens enigszins reformatorisch. Hij was ook Latijns dichter. De andere afbeelding toont U Aegidius Francken. Deze stond in Rijsoord van 1705-1714 en was te Dordrecht geboren op 1 maart 1676. Overleden te Maassluis op 16 april 1743. Als geestverwant van Voetius en a Marel is hij bekend geworden door zijn veel gelezen, mystiek getinte geschriften als 'Kern der Christelijke Leere' (1713), 'Heilig Offerlam' (1732) en 'Heilige Feeststoffen' (1734). Het eerstgenoemde werk is in Rijsoord geschreven en gedateerd en één exemplaar ligt in ons archief. Francken had, zowel hier als in Maassluis veel invloed en uit de notulen is wel op te maken, dat zijn opvolger, Abraham van Swanenburg (1714-1729) hier nog flink mede te maken had. Ook blijkt, dat in deze jaren de kerkeradsleden wel meer zeggenschap wensten. Zij betwisten bijvoorbeeld het recht van de predikant om bij verkiezingen twee stemmen uit te brengen. Dit kwam zelfs in behandeling bij de Classis en Synode. Bij onderzoek bleek, dat de predikant inderdaad dit recht had en, wat dit betreft, dus tweemaal zoveel te zeggen

had als een ouderling of diaken. Noemenswaard is hier ook de naam van Ds. A. van Raalte. Dit was de vader van de bekende voorman uit de afscheiding van 1834, die later naar Amerika vertrokken is. We kunnen dus aannemen, dat deze als zoon in de pastorie van Rijsoord is grootgebracht. Zoals hiervoor reeds neergeschreven stond van 1853-1885 in Rijsoord Ds. G. Overman. Ds. Sleswijk-Visser weet van hem te schrijven in zijn herinneringen aan de dagen van strijd voor kerk en school, dat Overman niet predikte naar het harte des volks. (Dit moet een predikant nooit doen. CB) Maar Ds. Sleswijk-Visser maakt er zich verder van af door te zeggen: 'Wat zal men van die arbeid zeggen; eenmaal zal de grote Rechter hierover oordelen.' Volgens S. V. was Ds. Van Raalte de laatste getrouwe getuige geweest in Rijsoord van de waarheid Gods. Mocht hij zo oordelen?

Deze Ds. Sleswijk-Visser, ging met Dr. Kuyper mede en doleerde, werd in 1889 'gereformeerd' en was daar predikant tot 1916. Hij schreef zijn herinneringen aan de kerkelijke strijd en omdat hij het notulenboek van de Hervormde Kerk medegenomen had, zijn wij in het bezit van de eerste notulen van de Gereformeerde Kerkeraad. Hij moest dit boek n.l. later teruggeven. Wie over de kerkelijke strijd van die dagen leest, zal willen aannemen, dat de opvolger van Ds. Sleswijk-Visser, Ds. Lamers een zware taak op de schouders kreeg. Het was een hele opgave om de gemeente te leiden na die hevige doleantie-strijd. Eén van de zaken, die hier zeker moeten worden gememoreerd is dat hij met zijn vrouw de nu nog bestaande Zondagsschool heeft opgericht en wie zal berekenen hoevelen hierdoor zijn gebouwd in het geloof en welke vruchten de kerkelijke gemeente ervan plukte. Van deze dominee hebben we de afscheidspraak in druk. Ze werd uitgegeven ten voordele van de Zondagsschool en heeft als titel: Wonden en Heelen. De tekst was Job 5 vers 18: God doet smart aan en Hij verbindt, Hij doorwondt en Zijne Handen Heelen.

Bij de oudsten onder ons is ook nog bekend Ds. Stippriaan Luiscius.

Hij stond hier van 1904-1920 en maakte dus de tijd van de eerste wereldoorlog mede. Toen hij afscheid preekte waren zijn laatste woorden: Zonder een allemans vriend te zijn, was ik aller vriend. Hij stond dan ook bekend als een zeer vriendelijk en intens medelevend man.

De laatste in deze samenvatting dient te zijn Ds. P. den Duyn (1933-1937). Gezondheidsredenen noopten hem emeritaat aan te vragen. Zelf kon hij niet afscheid preken. Dit deed Ds. Beere-kamp uit Dordrecht voor hem. Aan het eind van de dienst kon Ds. den Duyn toch nog enkele woorden tot de gemeente richten en deze waren die van de kerkvader Chrysostemus: God zij in alles geprezen.

Met deze woorden willen we ook dit korte overzicht besluiten.

ENKELE AANTEKENINGEN

Het gaat er bij ons om aandacht te vragen voor het feit dat het 400 jaar geleden is, dat in Rijsoord de eerste hervormde predikant kwam. Zoals reeds opgemerkt zal er zeker voor 1580 al sprake geweest zijn van Protestantse erediensten. Zie maar naar Ridderkerk en we willen er hier op wijzen, dat Willem van Oranje in 1572 in Dordrecht deel nam aan de eerste viering van het Heilig Avondmaal in de Domkerk en dat hij daar ook twee van zijn kinderen heeft laten dopen. Onder zijn gezag werd in 1574 al een synode in Dordrecht gehouden. In 1578 weer één en toen onder leiding van Petrus Datheen.

Gaan we nu weer een heel eindje terug dan merken we op, dat bij de komst van Willebrord ook de Christelijke feestdagen werden ingesteld. Luther heeft deze direct vastgehouden, maar Zwingli en Calvijn wimpelden deze af als node-loze binding en schaften ze af, speciaal hadden ze het gemunt op de z.g. tweede en derde feest-

dagen. De zondag werd wel gehouden. Later kwam men toch weer op de diverse feestdagen terug en we leren uit onze oude notulenboeken, dat de bevestiging van kerkeradsleden steeds geschiedde in de kerkdienst op de tweede Pinksterdag.

We noteren nog uit een in 1848 uitgegeven geschrift dat bij het ijsvermaak op de Waal en de uitspanningen op de feestdagen de Prins van Oranje, aanzienlijke herberg, de algemene verzamelaarsplaats van de boerenjeugd van dit eiland was. De kermis, die er niet meer gevierd werd, werd voorheen gehouden den derden Zondag in September.

DE EERSTE TIJD NA DE REFORMATIE

Het woord *reformatie* komt van het werkwoord *reformer*. Reformer wil zeggen hervormen. Daarom spreken we ook gemakkelijk van de Hervorming of van de Reformatie. Na de Kerkhervorming, waarvan we leerden dat ze in 1517 begon, sprak men hier te lande het meest over de Gereformeerde Kerk. Later is na 1816 het woord Hervormd in gebruik genomen.

Om nu de geschiedenis van onze gemeente iets beter te kunnen begrijpen moeten we eerst vermelden, dat na de Reformatie de verschillende Classis veel te vertellen hadden. (U weet dat een Classis van de kerk waakt over gemeenten, die in een bepaald gebied liggen). Rijsoord valt en viel vanaf het begin onder de Classis Dordrecht. Deze Classis was al gevormd voordat er in vele plaatsen sprake was van een Hervormde Gemeente. Vooral in de begintijd was het heel goed, dat men vanuit de Classis goed in het oog hield wat er in de diverse gemeenten plaatsvond. Men moet hierbij tevens in het oog houden dat er meermalen in de kerk nog dingen gebeurden, die in een Protestantse Gemeente niet thuis hoorden. Letten we er dus wel op, dat in de goede zin de kerkelijke gemeenten, die tezamen een classis vormden, het gezag van die classis erkenden en ermee rekenden. Dit had een grote bindende betekenis.

Nu komen we bijna als vanzelf terecht bij de vraag: Hoe zat dat nu in Rijsoord? Volgens onze predikantenlijst kwam de eerste predikant in Rijsoord in het jaar 1580. We ge-

denken dus nu dat het 400 jaar geleden plaatsvond.

Zijn naam was: GODEFRICUS ALLENDORP.

We hebben in de historische boeken kunnen vinden, dat de gemeente in Rijsoord is ontstaan in het jaar 1578. Houden we dit even in gedachten, dan kunnen we constateren, dat er wel goed gewerkt werd, want in 1580 wordt vanuit Rijsoord al aan de Classis Dordrecht gevraagd om een predikant, samen met de gemeente Hendrik Ido Ambacht. Het is zelfs zo dat de classis reeds in 1578 iemand als predikant adviseert, n.l. Arnoldus Herberi. Men gaat daar in Rijsoord echter niet op in en Herberi wordt predikant in Brouwershaven. De classis verwijst de mensen naar de Staten (Kerk en Staat stonden nauw met elkaar in verbinding, ook wat de financiën betrof). De Staten zouden hier wel voor het onderhoud van de predikant moeten zorgen. Er komt een voorlopig besluit. In Rijsoord woont een zekere Otto Genonis. Hij is Rijsoordeenaar en heeft al in 1579 verzocht predikant te mogen worden. De Classis besluit, dat hij of een ander voorlopig de dienst in Rijsoord zal waarnemen.

Genonis krijgt de raad en de opdracht om zijn geweten te onderzoeken of hij bevindt, dat hij van Godswege tot het ambt is geroepen. Als hij dit kan beamen mag hij voor de Classis proponeren (d.i. proefpreken) en op grond daarvan zal over zijn bekwaamheid worden geoordeeld. Op 4 mei 1579 wordt hij geëxamineerd en dit onderzoek verloopt voor hem nou niet bepaald helemaal gunstig. Een tweede examen loopt gunstiger af, maar beroeping te Rijsoord wordt toch uitgesteld. Genonis verhuist van Rijsoord naar Dordrecht en daar wordt hem gevraagd een kwartaal voor eigen rekening te werken. We kunnen proeven dat Rijsoord nou niet bijzonder tuk op hem was. Groote Lindt wil hem wel, maar de Lindtenaren krijgen op hun verzoek ten antwoord, dat de Classis wel voor een predikant zal zorgen. Uiteindelijk wordt hij in Barendrecht beroepen en in 1582 betreft hij daar de pastorie. Hij stond daar tot 1591. Volgens de predikantenlijst van Barendrecht had hij in Rijs-

oord het beroep van collecteur. De Classis en ook Rijsoord hadden waarschijnlijk al het oog op een ander n.l. de reeds genoemde Godefricus Allendorp. Volgens de gegevens, die ons ter beschikking stonden, was deze man van beroep: boekbinder. Veilig kunnen we aannemen, dat hij niet alleen boeken bond, maar ze ook las en bestudeerde en zoals zal blijken daaruit ook de nodige kennis opdeed. Schoolgaan deed hij ook. Hij studeerde aan de Latijnse school te Dordrecht en men moet niet denken dat aan deze school alleen Latijn gedoceerd werd. Neen ook heel wat meer vakken en ook die, welke een predikant hard nodig had. Ten overvloede moet er nog bij worden vermeld, dat de Dordtse school een heel goede naam had. Toen het zover geregeld was, dat hij predikant van Hendrik Ido Ambacht en Rijsoord kon worden, werd hij door de Classis geëxamineerd en bekwaam geacht tot vervulling van het ambt. Bij het examen waren aanwezig: de kerkeraad van Dordrecht en enkele andere proponenten, dus mannen, die ook predikant wilden worden, en voorts nog enkele andere personen. Die aanwezige proponenten mochten ook advies geven en zo kreeg op 9 juni Allendorp toestemming tot het aanvaarden van het predikantswerk en wellicht heeft hij daar spoedig een begin gemaakt. En op dat werk mogen we nu na vier eeuwen met dankbaarheid terugzien. Hij had met Pasen 1580 al in Rijsoord gepreekt en men had dus reeds kennis met hem gemaakt. Op een zondag na 9 juni 1580 werd hij dus dominee en zijn verlangen was bevredigd. Ds. Johannes Rochus, predikant te Ridderkerk, was zijn bevestiger. Predikant zijn van twee gemeenten lijkt niet zo aantrekkelijk en het was toen ook niet altijd plezierig.

In 1581 bijvoorbeeld waren er reeds moeilijkheden over zijn woonplaats. Allendorp woonde of huisde in elk geval in Rijsoord, maar Hendrik Ido Ambacht wilde hem daar hebben. Trouwens we merken geregeld weer, dat Hendrik Ido Ambacht er altijd naar streefde om alleen een predikant te hebben. Men kreeg uiteindelijk wel toestemming, maar moest toch wel een aantal jaren geduld oefenen. In Ambacht had men ook al moeilijkheden

met de koster, die wel zijn hand ophield voor zijn loon, maar er niet voor wilde werken. Dit ging zelfs zover, dat de Kerkeraad van Dordrecht, die in onze omgeving veel te vertellen had, er zich mede bemoeide. Toen Allendorp hier kwam was er begrijpelijkerwijs veel te regelen. Vragen waren er genoeg: Hoe moest het met de Doop, hoe met het Avondmaal, hoe met het zingen in de kerk? Allemaal vragen, die we in dit bestek niet breedvoerig kunnen beschrijven en beantwoorden. De Classis Dordrecht bepaalt, dat de vader bij de doop het kind moest presenteren en dat er geen getuigen bij moesten zijn om mede de verantwoording voor het kind op zich te nemen. Wij tekenen hierbij aan, dat ons eerste doopboek begint bij: 1585. Wat daar geschreven is, is dus gebeurd toen we onze tweede predikant hadden, Gilles Tavernier. Het valt direct op, dat alleen de naam van de vader van het kind wordt genoemd. Helemaal niet de naam van de moeder. Natuurlijk wel die van het kind zelf. Maar het wijst wel op de zogenaamde vroegdoop. Dit is wellicht overgenomen van de Roomse Kerk. We moeten hierbij ook aantekenen, dat de Nederlandse Geloofsbelijdenis over de doop ook leert: zo haast men dezelve hebben kan. Een kind, dat niet gedoopt was en overleed, zo dacht men, was er slecht aan toe. Eerst in 1622 worden in ons boek naast de naam van de vader ook die van getuigen genoemd. Gezongen werden in die tijd de psalmen naar de berijming van Datheen en wat we zeker niet mogen vergeten te vermelden: Er werd sterk aangedrongen op het leren van de Heidelbergse Catechismus. Het Avondmaal werd veelal gevierd op de Chr. Feestdagen. De Heidelbergsche Catechismus, die we nu nog hebben en waaruit nog wel wordt gepredikt, is één der oude kerkschatten. Denkt U zich even in, dat ruim vierhonderd jaar geleden en nu nog de vraag klinkt: Wat is uw enige troost, beiden in leven en in sterven? en: Wat is een oprecht geloof? Terugkerende tot Allendorp menen we te weten, dat hij de eerste tijd nog in Dordt woonde, maar dat op en neer reizen was niet gemakkelijk. En was het gemakkelijk hier te arbeiden? In de eerste plaats moest de mensen kennis bijgebracht

worden van diverse zaken betreffende geloof en evangelie. Verder was er ook in die tijd een flink standsverschil en waren er heel wat mensen die arm waren en een zorgelijk leven leidden. De Classis heeft meermalen de aandacht erop gevestigd, dat voor dezen moest worden gezorgd en er staat zelfs genoteerd, dat de boeren aan de 'schamelluyden' gelegenheid moesten geven tot nalezing op het land. Zij verhinderden dat of op zijn minst werd het veronachtzaamd. Zo belangrijk achtte de Classis het zelfs, dat er met de baljuw over gesproken werd. Bedelarij was er ook en er moest tegen worden opgetreden, vooral ook omdat daarbij wel gebruik werd gemaakt van valse kerkelijke attestaties. Vervalsing was toen ook al aan de orde.

Waar we ook even aandacht voor moeten vragen is het feit, dat niet alle pastoors met de Hervorming medegingen en dus Rooms Katholiek bleven. Ze kwamen, om het zo eens uit te drukken, zonder werk te zitten en zonder inkomsten. Voor hen werd wel gezorgd. Er waren verschillende fondsen waaruit ze geld ontvingen. In Rijsoord ging de pastoor ook niet over, maar het vermoeden bestaat wel, dat hoewel hij geen predikant werd, hij toch de kerkdiensten bezocht.

Allendorp beperkte zich niet alleen tot zijn gewone ambtswerk in de gemeente. Hij had ook veel invloed in de Classis van Dordt en vandaar uit kunnen we begrijpen, dat de Classis hier nogal eens ingreep. Zo bijvoorbeeld toen een vroedvrouw een baby, die niet lang dreigde te leven, doopte. Zoals boven reeds beschreven, was de doopopvatting: Niet gedoopt, dan verloren. De Classis vermaande deze vrouw. Het moest niet weer gebeuren. Allendorp was dus wel thuis bij het Classicaal bestuur. Hij was er zelfs scriba (secretaris), later praeses (voorzitter) en werd in 1597 ook eens tot lid van de synode gekozen. De bekende Dordtsche synode van 1618-1619 heeft hij niet medegemaakt, want hij is in 1606 te Papendrecht, waar hij toen predikant was, overleden. In 1591 is het nog zo, dat hij in de Classis ter sprake brengt, dat er papisten (Roomsen) zijn, die schadelijk in de gemeenten werken en er wordt be-

sloten, dat Gedeputeerden deze mensen zullen aanpakken en hen ernstig vermanen. Zij zullen er zich van moeten onthouden om te trachten het volk uit de kerk te houden en om door openlijke geruchten en ruzie de gemeenten ten tijde van het Avondmaal te bedroeven.

Het is niet overbodig om even hierbij aan te tippen, dat we dan *nog volop in de tachigjarige oorlog* zitten en het zelfs zo is, dat een Classicale vergadering, die in Willemstad zou worden gehouden niet door kon gaan, vanwege de vijand en als plaats werd toen Rijsoord gekozen voor het vergaderen. Als we hier nog terloops bij vermelden, dat in 1575 Alblasterdam, dorp en kerk door de Spanjaarden werden verbrand dan voelen we wel aan, dat het in Rijsoord ook allesbehalve een rustige tijd was.

Zeker moet er ook de aandacht op worden gevestigd en we kunnen ons moeilijk precies indenken hoeveel dingen en opvattingen na de reformatie moesten worden gewijzigd of nagelaten. Eén punt daarvan was de Zondagsviering. De Hervormden hadden hierover wat dat betreft heel andere opvattingen dan de Roomsden. Er kwam een bepaling dat er op Zon- en feestdagen niet mocht worden gekocht of verkocht tijdens de kerkdiensten, ook niet gedronken, niet gewerkt en niet gewandeld, niet gereden of met schuiten gevaren. In hoeverre men zich daaraan gehouden heeft is niet bekend, maar het is nog niet zovele jaren geleden dat een predikant van de Rijsoordse kerk zei, dat we hier nogal Christelijk waren, want in de Waal stond een bordje: Verboden op zondag te vissen. Wat echter heel belangrijk was, dat het onderwijs op de scholen flink werd aangepakt. Ds. Allendorp interesseerde zich sterk voor de zaken van de school en toen hij in Grote Lindt stond, want daarheen was hij van Rijsoord verhuisd, kreeg hij opdracht van de Classis om een schoolorde op te stellen. Men was van Rome los en er moest veel worden omgebogen en afgevoerd. In zijn schoolorde komt weer heel duidelijk naar voren hoe belangrijk de inhoud van de Catechismus werd geacht en de schoolmeesters moesten de jeugd ook dringend erop wijzen van hoeveel waarde en be-

lang het was om naar de kerk te gaan en zich tijdens de diensten netjes te gedragen. Kerk en school waren één. Allendorp was zelfs zo actief, dat toen hij in Grote Lindt stond, bemerkte, dat het in Zwijndrecht niet zo best stond met het onderwijs. Hij ging zich ermee bemoeien. Dit viel uiteraard bij de Zwijndrechtse predikanten niet zo in beste aarde. Nu moet hierbij worden vermeld, dat de schoolmeesters over het algemeen niet zo best werden betaald. De schoolmeester in Rijsoord, Jan de Windel, moet zelfs door de Classis worden ondersteund, omdat hij van de overheid geen voldoende betaling verkrijgt. Deze man was schoolmeester, voorlezer en voorzanger in de kerk, diaken en hij opende ook nog een klein café'tje om beter aan de kost te kunnen komen.

Het tappen werd hem echter verboden. Niet alleen met het salaris van de schoolmeesters was het slecht gesteld, ook de predikanten hadden reden tot klagen. In Holland werden ze door de plaatselijke ontvangers uitbetaald. Tegen deze lieden kwamen zovele klachten binnen, dat er verschillende malen een onderzoek werd ingesteld en betere regelingen werden getroffen. Samenvattend mogen we wel neerschrijven dat Ds. Allendorp het in zijn eerste gemeente niet gemakkelijk heeft gehad, maar tegelijkertijd moeten we constateren dat hij met veel inzet gearbeid heeft. Het is helaas bijna regel, dat zo iemand altijd tegenwerking krijgt. Vooral ook kunnen we dit begrijpen als we weten, dat er in 1582 in Rijsoord feitelijk nog geen kerkeraad was en Allendorp dus telkens moest terugvallen op de Classis Dordrecht. In 1582 klaagt Allendorp dat hij belasterd wordt. Er is o.a. te Hendrik Ido Ambacht een zuster der gemeente 'die des vorigen pastoors huysvrouw is geweest'. Ze heeft in Dordrecht aan het Avondmaal gezeten, komt niet meer bij Allendorp ter kerke en ze spreekt achter zijn rug laster en kwaad. De Classicale heren zullen haar vermanen en vragen wat zij toch op Allendorp aan te merken heeft. In Rijsoord loopt er ook een man rond, die de mensen uit de kerk houdt en zegt dat hij is benoemd om zieken te bezoeken en hij raadt de mensen ook aan om hun kinderen niet te laten

dopen. Tegen hem moet worden opgetreden en zeker heeft Allendorp zelf ook met deze man gesproken, maar de Classis zal er ook achter aan gaan.

Het is 1585 geworden. Allendorp is dan zo ongeveer 5 jaar predikant in Rijsoord en H.I. Ambacht en hij wil verhuizen naar Grote Lindt. De conditie om dat te kunnen doen is dat die gemeente hem wil hebben, dat schout en heemraden hem wettelijk admitteren en beroepen en dat Rijsoord verzorgd wordt.

Hij heeft een opvolger op het oog:

GILLES TAVERNIER.

Deze proponeert, (houdt een proefpreek), wordt door de Classis geaccepteerd, belooft zich aan de ordening van de Classis te onderwerpen en wordt naar Rijsoord en Hendrik Ido Ambacht gezonden 'of hij den volcke behagen mocht'. Hij kan er beroepen worden als Allendorp naar Grote Lindt gaat. Deze gaat en Tavernier wordt predikant in Rijsoord en H.I. Ambacht.

Allendorp verhuist dus naar Grote Lindt en vandaar naar Papendrecht, waar hij omstreeks 1600 is overleden. In 1598 was hij al ziek en werd de dienst door anderen waargenomen. We weten dat hij de schoonvader was van Camphuysen, de bekende dichter en dat hij dus zeker een dochter had (deze heette: Anna) terwijl het ook bekend is, dat een zoon van hem in Leiden aan de Universiteit voor predikant ging studeren. Waarschijnlijk was Allendorp toen zelf al overleden. Althans de moeder van de student vraagt bij de Staten om een toelage voor kleding en boeken.

Allendorp overleed dus omstreeks het jaar 1600 in Papendrecht. Bij informatie weet men daar ook niet veel van hem te melden. Alleen dat hij een handwerksman was geweest. We kunnen concluderen, aan de hand van hetgeen wij van hem weten, hij het met zijn schoonzoon, wat de leer betreft, niet eens geweest zal zijn. Deze, de dichter en dominee Camphuysen, was namelijk een volgeling van Arminius en werd dus Remonstrant genoemd. Dit betekende dat hij bepaalde afwijkingen van de Gereformeerde leer aanhing en Allendorp hield juist stevig aan deze leer vast. Camp-

phuysen was predikant te Vleuten en werd later vlashandelaar te Dokkum. De Remonstranten werden later in 1618-1619 door de Dordtse Synode afgezet. Camphuysen was naast Jacob Cats een heel bekend dichter. In verschillende plaatsen, o.a. Dordrecht en Papendrecht, is er een straat naar hem genoemd.

BETREFFENDE GILLES TAVERNIER

*Predikant te Rijsoord en H.I. Ambacht
(1585-1604)*

Evenals Allendorp kwam Tavernier naar Rijsoord als proponent. Om even te laten merken, dat het toen in de kerkeraden ook niet altijd koek en ei was het volgende:

In 1592 wordt Gilles Tavernier beroepen in Westmaas. Er is daar een ouderling, die door de Classis wordt vermaand, omdat hij schandelijke woorden over Tavernier heeft verspreid en het zit daar helemaal niet goed met dat beroep, want voordat Tavernier over zijn beroep heeft beslist, beroept Westmaas al een ander. De schout van Westmaas, die heel wat over het beroepingswerk had te zeggen, beklagt zich over deze gang van zaken bij Gedeputeerden, omdat het eerste beroep wel en het tweede niet met toestemming van de overheid was uitgebracht. Er wordt met de kerkeraad gesproken over zijn verkeerde handelwijze, maar deze houdt hardnekkig vol, dat men de tweede beroepene wenst en inmiddels laat Tavernier weten, dat hij 'in geenderhande manieren naar Westmaas' wil. De Classis stemt met zijn besluit in. In 1590 was Tavernier al beroepen te Ridderkerk, maar ook toen had hij te kennen gegeven liever in Rijsoord te blijven. Hadden de predikanten wat te klagen over moeilijkheden in hun gemeente, dan wendden zij zich tot de Classis. In 1587 heeft Tavernier een klacht van de schoolmeester te Hendrik Ido Ambacht, dat de kinderen niet naar school willen komen, omdat hij ze de Catechismus wil laten leren. De Classis keurt het goed, dat de predikant de mensen zal vermanen dat het toch wel moet. Maar in 1591 is

het weer anders. Dan klagen de Ambachters omgekeerd over de schoolmeester. Het ligt aan hem, dat de kinderen niet naar school komen. Hij leeft 'ongeschikt' en als de Classis hem ter verantwoording dagvaardt, weigert hij te komen. Nog éénmaal zal hij worden vermaand en dan zal er naar behoren worden gehandeld. Hoe het afgelopen is, meldt de geschiedenis niet.

In 1593 weer andere zorgen. Gilles Tavernier heeft de Classis 'aengedient dat eenighe ongeschichte vroedvrouwen tot Rijsoort ende elders, het gemeyne volck met vele superstition (bijgeloof) ende vreemde factien (daden) vervoeren. Is goetgevonden dat Gilles voors met Luca van der Haghens deselve sullen aanspreken ende die vermanen van 't selve af te laten, ofte datse bij faulte van dien veroorsaect zullen worden den hooghofficier aen te dienen'.

Het laatste stukje is overgenomen uit het officiële verslag en misschien valt het de lezer op, dat hier gewoon wordt neergeschreven 'Gilles', dus niet Ds. G. Tavernier, zelfs niet Gilles Tavernier, maar alleen de voornaam: Gilles.

Jeugdwerk

Op een andere plaats in dit geschriftje wordt er al op gewezen van welk een groot belang het onderwijs uit de catechismus in vroeger eeuwen aan de jeugd werd geacht. Toen de kerk pas tot reformatie gekomen was was dit zeer zeker nodig. Maar jeugdwerk, zoals wij dat kennen, was er niet. Trouwens in heel Nederland was daar nog weinig sprake van. In 1853 ging het meer gestalte krijgen toen het N.J.V. (Nederlands Jongelingsverbond) werd opgericht. Dit verbond, thans C.J.V. geheten, is de oudste Nederlandse jeugdorganisatie en legde zich steeds meer toe op het oprichten van jeugdverenigingen in den lande. In Rijsoort kunnen we van een begin spreken met het oprichten van de Zondagsschool in 1890 en

later, voornamelijk ten tijde van Ds. Brouwer, kwamen de diverse verenigingen.

C.J.M.V. Immanuel, Meisjesvereniging Ruth en Bloesemknop, Jongensclub Jonathan, zijn namen van verenigingen waaraan velen met genoegen en dankbaarheid aan terugdenken. Ook in onze tijd kunnen we gelukkig nog van jeugdwerk in de gemeente spreken. Er is zelfs een Jeugdcentrum, in het vroegere houten kerkje aan de Westzijde, dat door en voor de Jeugd werd verbouwd en is gevestigd.

Het zingen in de kerk 400 jaar geleden

Naast de opdracht om de kinderen te onderwijzen had de schoolmeester in de begintijd na de Hervorming ook de opdracht om in de kerk voorlezer en voorzanger te zijn. Deze taken moeten we niet onderschatten, want er was een behoorlijk percentage mensen, dat niet kon lezen of schrijven. Die moest het dus werkelijk worden geleerd.

En wat was er nu te zingen?

Bij de Rooms en zongen de mensen niet samen in de kerk, maar reeds in 1537 stelde Calvijn in Genève voor de mensen zelf te laten zingen. Clement Marot gaat aan het dichten en Beza voltooit het werk om alle Psalmen, 150 stuks, in dichtvorm uit te geven. Dat was in 1562 en de taal was uiteraard de Franse.

Petrus Datheen gaat aan het werk om deze Franse Psalmen in het Nederlands te vertalen. Er is haast bij en hij heeft niet de gelegenheid om de grondtekst te gebruiken. In 1566 is het dan zover, dat we de psalmen in het Nederlands hebben en ze worden in één band uitgegeven met de Heidel-

berger Catechismus. Er komt nog een berijming van de hand van Marnix van St. Aldegonde en één van Jan Utenhove, maar Nederland houdt zich aan Datheen, al is zijn berijming nooit kerkelijk voorgeschreven.

De Gemeente zingt:

'De CL (C=100, L=50) Psalmen des Propheten Davids met eenige andere Lofsangen:

Uyt den Francoysehen in Nederlantsen Dichter overgeset door Petrus Dathenum'

(Enige andere waren de Lofzang van Simeon enz.).

In 1576 werd eendrachtig in de Classis besloten om de Apostolische Geloofsbelijdenis in de kerk, voor de predikatie, te zingen. Probeert U zich voor te stellen een gemeente, zingend zonder orgel, de schoolmeester staande voorzingend Psalm 84 vers 1:

*Hoe lieflijk, o Heer en hoe rein,
zijn uwe woningen niet klein;
lustig zijn z'en schoon boven mate.
Mijn hart verlangt met allen zeer
en zucht naar Uwen tempel Heer!
Mijn ziel en lijf in dezen state
zijn in den waren God verblijd,
en zeer verheugd in dezen tijd.*

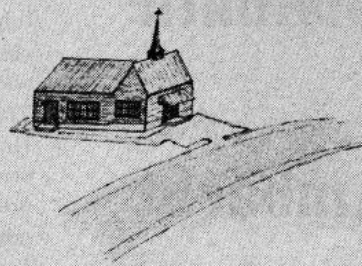
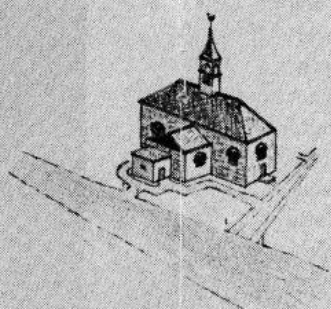
Psalm 42 vers 1

*Als een hert gejaagd, o Heere,
dat versche water begeert,
Alzoo dorst mijn ziel ook zeere,
naar U mijn God hoog geëerd
En spreekt bij haar met geklag:
O Heer! wanneer komt die dag
dat ik doch bij U zal wezen,
en zien Uw aanschijn geprezen?*

vers 3

*Waarom wilt gij U zoo kwellen,
en beroerd zijn, o ziel mijn?
Wil gans uw hoop op God stellen,
van U zal hij gedankt zijn,
Als hij door zijn aanschijn klaar,
zal wegnemen uw kruis zwaar,
Die, o God, van mij niet wijket,
Want mijn hart mij gansch bezwijket.*

Nederlands Hervormde Kerk

Rijst van Predikanten te Rijsoord

1580	Godefridus Allendorp, vertr. naar de kindt 1585	1826	D. Dagevos, emeritus verklaard 1850
1585	Gilles Tavernier, alhier gestorven 1603.	1850	G.P. Wits van Heyningen, vertr. naar Oudewalten 1852
1604	Franciscus Laurinus Rtr. Nl. vertr. naar Maarssen 1613	1853	G. Overman, vertr. naar Valkenswaard 1885
1613	Johannes Stangerus vertr. naar Schipluiden 1616	1886	G. Sleswijk Visser, uit de dienst der kerk ontzet 1889
1616	Samuel Ampsing vertr. naar Haarlem 1619	1890	W. Kamers, vertr. naar Goes 1897
1619	Andreas Colvius vertr. naar Venetie met Ambassade 1622	1899	Franciscus Wem. van Reeuwen, vertr. naar Lunterdert 1904
1622	Cardus Decius Joh. Nl. vertr. naar Nieuwpoort 1637	1904	Alexander Abrah. van Stibriaan Ruiscus' vertr. naar Well en Ammerzoden 1920
1637	Nicolaus Darentzonius, vertr. naar Stuis 1642	1921	Jacobus Gerardus Rouis Brouwer, vertr. naar De Meern 1925
1642	Johannes Coops, vertr. naar Vlampen 1651	1926	R.C.W. J. Hoek, vertr. naar Den Helder 1929
1652	Goverhardus Croese, vertr. naar Muiden 1653	1929	C.M. Snijger, vertr. naar Beverwijk 1932
1654	Jacobus Rolandus Dan. Nl. vertr. naar Nordt 1662	1933	Pieter den Duyn, met emeritaat 1937
1662	Jacobus Pey, vertr. naar Willemstad 1667	1938	Gerrit van Doorn, vertr. naar Vollenhove 1941
1667	Johannes le Roy, alhier gestorven 1706	1942	Pieter A. Kefeben, vertr. naar Alphen 'a Rijn 1946
1705	Aegidius Francker, vertr. naar Maassluis 1714	1946	Kambertus, P. Sterk, vertr. naar Maurik 1957
1714	Abraham van Zwagenburg, alhier gestorven 1719	1958	Hendrik Bossenbroek, vertr. naar Bussum 1964
1730	Cornelis van der Steen, vertr. naar Heusden 1742	1964	Anthony F. Verheule, vertr. naar Voorst 1969
1742	Gerardus Roeff, alhier gestorven 1787	1969	Johannes Prank
1788	Petrus Possen de Meer, vertr. naar Noordeloos 1794		
1795	Ferdinand Wilhelm Mörser, vertr. naar Maasland 1797		
1798	J. H. Elshoff, alhier gestorven 1813		
1814	J. van Huik, vertr. naar Ruurlo 1821		
1822	A. van Raalte, vertr. naar Scherpenisse 1825		

Bij deze woorden moet U denken aan de moeilijke, gevaarlijke tijd, de tachtig-jarige oorlog en het geweldige om zo zingend in Gods huis samen te zijn.

De combinatie met H. I. Ambacht

Zoals reeds beschreven hadden Rijsoord en Hendrik Ido Ambacht de eerste predikant, Ds. Allendorp, gezamenlijk. Ook de tweede dominee, Gilles Tavernier, diende tijdens deze combinatie. Tavernier woonde in Rijsoord en dat zinde Ambacht blijkbaar niet. Rijsoord wil hem echter hier houden. Het is dan al 20 jaar zo. Maar in 1599 wil Ambacht wel weer van die combinatie af en alleen een predikant hebben. Om deze dan ook alleen te kunnen betalen zouden wat goederen van de armen (z.g. H. Geestgoederen) moeten worden verkocht.

De armen zouden er echter geen schade van hebben. Daar zou een goede regeling voor worden getroffen. De Ambachters krijgen echter nog niet hun zin. De Classis wil er de Staten niet mede lastig vallen en het aantal lidmaten is er ook nog te gering. Dit was in het jaar 1599. Tavernier wil ook wel los van Rijsoord komen, mits Rijsoord maar niet tekort wordt gedaan. Als echter in 1604 Ds. Gilles Tavernier overlijdt gaat Ambacht het weer proberen en nu lukt het. Het aantal lidmaten in beide plaatsen schijnt behoorlijk gestegen te zijn en de Synodes van de jaren 1590 tot 1620 hebben zich steeds bezig gehouden met de oplossing van combinaties. In de Hoekse- en Alblasserwaard waren ook verschillende combinaties, die met z'n tweeën of nog meer één predikant hadden. De Predikant van Alblasser-

dam diende ook Oud-Alblas en preekte 's morgens om half acht in Oud-Alblas en om 10 uur in Alblasserdam. Hij en de kerkgangers moesten dus wel vroeg uit de veren.

Er werd wel eens beweerd, dat de overheid er hevig achter aan zat om iedereen protestant te maken, maar in hogere besturen zaten nog immer felle roomse heren naast minder overtuigde calvinisten en zo kunnen we tot de conclusie komen, dat het streven naar één predikant voor één gemeente uitging van de inwoners zelf. Zoals gezegd overleed Ds. Tavernier in 1604. Het jaar dat Rijsoord en H.I. Ambacht zelfstandig werden. Vanaf dat jaar verschillen dus de predikanten-lijsten. Ambacht kreeg een proponent, Hermes Celosse en Rijsoord Franciscus Laurinius, die hier bleef tot 1613 en toen vertrok naar Maarssen.

Varia

De bijbel

De bijbel, die op onze preekstoel ligt dateert van het jaar 1741 en is de zogenaamde Statenbijbel. Hij is gedrukt te Dordrecht bij Jacob Hendrik Keur. Ze wordt statenbijbel genoemd, omdat de vertaling uit de grondtekst plaatsvond op last van de Staten. (De synode van Dordrecht 1618-1619 besloot hiertoe). Voor deze statenvertaling waren er diverse overzettingen en daar waren er onder, die niet geheel betrouwbaar waren. Maar Ds. Allendorp moet dus wel één van deze hebben gebruikt.

De taal

Men had in de tijd van Ds. Allendorp ook nog niet van die juiste spellingregels, zoals wij die hebben. Men schreef dikwijls maar raak. Ds. Allendorp werd ook wel Ollendorp genoemd. De ene keer stond zijn voornaam erbij en de andere keer weer niet. In de notulen wordt zelfs eens alleen zijn voornaam Godefricus neer-

geschreven. Meestentijds werd echter ook de voornaam voluit erbij geschreven. Denk maar even aan: Petrus Datheen, Gilles Tavernier, enz. Wat dat betreft keren we op het ogenblik weer op de oude paden terug. (Alje Kramer, Rochus Zuurmond, Okke Jager enz.).

Rijsoord noemde men ook wel Rijsoort of Rijzoord(t). Hendrik Ido Ambacht komt voor als Hendrik Idenambacht.

Het zingen

Nog even een opmerking over het zingen. In 1576 werd al besloten de Apostolische Geloofsbelijdenis (de twaalf artikelen) in de kerk door de gemeente te laten zingen. Dat gebeurt tegenwoordig ook in diverse kerken. Ook dus een terugkeer tot het oude.

Kerkeraad

In 1582 is er in Rijsoord nog niet wat men noemt een kerkeraad. Wereldlijke personen zorgden dikwijls ook voor de goede gang van zaken in de kerk. Vandaar ook dat de classis zo dikwijls bij diverse dingen werd betrokken.

De Heilige Doop

In 1585 werden vier kinderen gedoopt. In 1631 tien, in 1648 tien.

Trouwen

In 1586 trouwde één paar in de kerk, in 1587 twee, in 1589 zeven, in 1592 elf, in 1648 vijf, in 1649 acht.

Vragen bij het trouwen

De paren, die in de kerk wensten te trouwen, moesten de volgende vragen beantwoorden:

- 1 Van waar dat sij zijn
- 2 Of sij gedoopt zijn
- 3 Of sij vrij zijn van man of vrouw
- 4 Of sij vrijwillige en opregte beloften hebben gedaen
- 5 Of met consent van ouders
- 6 Of sij niemant anders beloften gedaen hebben

Vragen om voor te houden in aenteekeninge ten huwelycke.

- I. Van waar dat sij zijn.
- II. Of sij gedoopt zijn.
- III. Of sij vrij zijn van man of vrouw.
- IV. Of sij vrijwillige beloften hebben gedaen.
- V. Of met consent van ouders.
- VI. Of sij niemant anders beloften gedaen hebben.
- VII. Of sij malkander niet te bespieden.
- VIII. Waer sij woonen of gewoont hebben in twee jaren tijts, op dat aldaer oock gawe geboden gaen.
- IX. Een weduwe moet ten minste zes maanden weduwe geweest zijn voor sij trouwen mag.

- 7 Of sij malkander en niet nabestaen
- 8 Waer sij woonen of gewoont hebben in twee jaren tijts, op dat aldaer oock gawe geboden gaen
- 9 Een weduw moet tenminste zes maanden weduw geweest zijn eer sij ook trouwen mag.

Lidmaat worden na onderwijs

In ons oudste lidmatenboek wordt niet direct geschreven over belijdenis doen. Men schreef gewoon: na onderwijs aangenomen. Een enkele keer: na belijdenis. Maar dat is wel uitzondering. Men had ook geen aparte datum daar voor. Het komt wel voor dat drie of viermaal per jaar lidmaten werden ingeschreven. Wel valt rond 1600 op, dat meerderen met attestatie binnenkwamen of vertrokken. Men zou dat in die tijd niet direct zo verwachten.

Pastorie

Dit is toch ook wel aardig om te vermelden. We schrijven het jaar 1848. De Predikant van Rijsoord bewoont een zeer fraaie pastorie, welke in het laatst der vorige eeuw bijna geheel vernieuwd en met moderne schuiframen betimmerd werd. Men heeft er een prachtig uitzicht. Dat laatste is

er nog. Van de rest is niets over. In 1933 kwam er een geheel nieuwe pastorie. De gemeente Rijs-

oord kan trots zijn op deze mooie pastorie, die achter de Kerk is gelegen.

De kerkeraad in 1955

De schoolmeester - voorzanger - koster en het doen van belijdenis

Bij het eerste lezen klinkt dit opschrift misschien een beetje eigenaardig, maar bij verdere kennisgeving wordt het wellicht wat begrijpelijker. In elk geval is het wel goed er het één en ander over te schrijven.

Uit wat op vorige bladzijden terloops werd vermeld kon men toch wel concluderen, dat naast de predikant de schoolmeester vanaf de zestiende eeuw een belangrijk persoon was, zowel in de kerkelijke als in de burgerlijke gemeente. In de eerste plaats was er natuurlijk zijn arbeid onder de jeugd. Het onderwijs werd vooral ook van kerkelijke zijde van groot belang geacht. U heeft kunnen lezen hoe Ds. Allendorp zich voor de scholen inzette. Het geven van onderwijs was dikwijls verre van gemakkelijk, omdat de ouders er niet het belang van inzagen. En het moet erbij worden gezegd, dat de man het niet altijd even serieus nam. Om daar verbetering in te brengen werd bij zijn aanstelling een soort contract opgemaakt, waarin uitvoerig werd omschreven wat

hij te doen en te laten had. De predikant was gehouden aan wat de kerkorde voorschreef en stond onder direct toezicht van de Classis en later ook van de kerkeraad. Hij mocht zelfs zonder bewilliging van zijn kerkeraad geen beroep naar een andere plaats aannemen. Maar we zouden het over de schoolmeester hebben. Deze man moest zich voor zijn aanstelling onderwerpen aan een onderzoek van de Classis of van de Predikant. Daar moeten we niet teveel aan hechten of te zwaar aan tillen. Het gebeurde wel dat de Ambachtsheer, iemand, die veel te vertellen had, een bediende had, die niet meer voor zijn taak geschikt werd geacht en hem met het onderwijs aan de jeugd belastte. Begrijpelijk kwam er dan niet veel van terecht. Het is voorgekomen, dat iemand voor schoolmeester werd uitgekozen, maar het niet mocht worden van zijn vrouw, omdat op het land meer te verdienen was. Het was ook verre van een gemakkelijk baantje. Bij het geven van onderwijs kwam tegelijkertijd ook

de opdracht om het uurwerk van de klok te smeren met olie en te zorgen, dat ze zo goed mogelijk werd afgesteld op de zon. Hij moest het hele jaar school houden en altijd zelf aanwezig zijn, met gebed beginnen en eindigen en dan ook enige psalmverzen laten zingen. Onder schooltijd mochten de kinderen niet spelen of enig geschreeuw of geraas maken, nog minder kijden of elkaar slaan, vloeken of Gods heilige naam misbruiken, maar hun lessen stil leren en op hun plaatsen blijven.

Ook bij het in- en uitgaan van de school moest alles rustig geschieden. Op dit alles moest de schoolmeester goed toezien en zelfs moest hij de kinderen leren om hun ouders en naastbestaanden beleefd te groeten. De jongens door het afnemen van de hoeden, de meisjes door het neigen. De schoolmeester werd dringend bevolen er goed op toe te zien.

We hebben in dit verband gelijk genoemd: het doen van belijdenis. Welnu: de schoolmeester moest de jeugd daar eigenlijk al naar toe leiden, want hij moest zijn leerlingen de Catechismus leren en elke week de Zondagsafdeling, waar de predikant de volgende Zondag over zou preken. De opdracht was ook, dat hij alleen boeken zou gebruiken, die de goedkeuring van de synode hadden. Voelt U hier de band tussen predikant en schoolmeester, tussen school en kerk?

Voorschriften krijgt hij hoe hij aan geld moet komen. Ook dat was niet gemakkelijk. Bovendien wist hij, dat de Schout op hem zou letten. Mocht hij het eens te druk krijgen, dan mocht hij er een bekwaam ondermeester bij nemen, maar dat moest dan wel een jongeling zijn van de Gereformeerde Religie en met een onbesproken gedrag.

De schoolmeester mag zich niet buiten de gemeente begeven en zeker moet hij des nachts thuis zijn. Bijbaantjes mag hij niet hebben.

Duidelijk is hoe nauw hij ook bij het kerkewerk was betrokken en daarom schrijven we er nogal uitgebreid over.

's Zaterdags moest hij zich naar het domineeshuis begeven om aan de predikant een briefje te

vragen met de psalmen er op, die deze 's Zondags wilde laten zingen, dan kon hij die als voorzanger thuis vast instuderen en repeteren. De verhouding tussen predikant en schoolmeester liet nogal eens te wensen over en het is voorgekomen, dat de predikant bij een woordenwisseling met de meester zeide, dat deze voortaan buiten zijn hek moest blijven. Het gevolg was dat de schoolmeester 's Zaterdags niet om het briefje ging, 's Zondags in zijn bank bleef zitten en er niet werd gezongen. Natuurlijk werd de zaak toen wel bijgespijkerd.

Probeer dit alles te plaatsen in het raam van die tijd, enkele honderden jaren terug. Hoe men toen leefde, maar vooral ook dat ondanks moeiten, zorgen en strijd, Gods werk doorging en mensen daartoe werden gebruikt.

Als we over de schoolmeester schrijven, doen we dat tegelijkertijd ook over *de koster*. Want dat ambt had hij er ook bij. De ruimte ontbreekt hier om uitgebreid over het werk van een koster te schrijven, maar door de eeuwen heen is dat de man, die de zorg had en heeft, dat de erediensten en wat er bijhoort konden doorgang vinden. Een kleine opsomming volgt hier van hetgeen hem als taak werd voorgeschreven:

De klok bijhouden, als reeds hiervoor gezegd, driemaal daags de klok luiden, t.w. 's morgens om 8 uur, 's middags om 12 uur en 's avonds om 8 uur. Geen toegang tot de klok mocht hij verlenen aan zijne en andere schoolkinderen, de klok luiden voor elke godsdienstoefening, 5 minuten lang, de predikstoel, de boeken daarop, de boeken van de kerkeraad en kerkvoogden zuiver houden,

de consistorie en de kerk iedere week behoorlijk laten vegen en stoffen, alle spinrag overal laten wegdoen,

de kaarsen in de kerk één kwart uur voor de avondgodsdienstoefening, als ook de lantaarnen op het kerkplein, indien zulks nodig is, aansteken,

de kachel goed laten branden voor de vergaderingen en catechisaties in de consistoriekamer.

We menen wel te hebben laten uitkomen, dat de

schoolmeester nauw aan de kerk verbonden was en door zijn onderwijs, speciaal ook op de avondschool, die hij ook nog moest houden, via het leren van de Catechismus, aanstuurde op het doen van:

Belijdenis des Geloofs

Het blijft jammer, dat we niet beschikken over gegevens omtrent de eerste tijd. Vragen zijn er meer dan één. Op de vraag hoe het met nieuwe lidmaten ging is alleen te antwoorden, dat rond 1600 alleen wordt vermeld: aangenomen. In

latere jaren kwam er voor te staan: na voorgedane belijdenis, of: na examinatie, onderwijs of na onderzoek. Soms zien we tussen verschillende inschrijvingen maar een klein tijdsverschil en we zouden daaruit kunnen vaststellen, dat er geen vaste datum voor bestond, zoals wij nu hebben. Aangenomen kan worden dat er geen bijzondere bevestigingsdienst was. Eigenlijk is het bevreemdend, dat in ons oudste notulenboek, dat wij in ons archief hebben en dat begint in 1718, er telkens gesproken wordt over personen, die wegens wangedrag niet aan het Heilig Avondmaal mochten komen, maar over nieuwe lidmaten wordt niet gerept. Pas in 1789 vinden we de namen van 15 personen, die belijdenis hebben gedaan voor predikant en ouderlingen van: de leere der waare Christelijke Gereformeerde Kerk op Woensdag 8 April en met volle eenparig-

31/ op den 22. Maart 1793. Zyn in de Kerk van (Kylvoort den oostlaan van ons onderzatekende Kerkenraaden met genoeg tot Leedemantien der Gereformeerde Kerk toegelaten, en aangenomen, en wyheid gegeven, om na voorafgaande zelfbeprooving, tot of aan d'Heers. Avondmaal te tredere, alle de te persone hieronderstaande hebben in onse tegenwoordigheit beloort, de voorgestelde Artikale welke na gewoon is, so alhier aangenomen wordende Ledemante aftrouwe, beloort te lulle volbreve. e. Zich dus met al hun vermogen voor God d'Znen H: dienste te leve d' hem welbekom, e. ch' te verheeren, met verlaten van zoveel in hem is, van alle ijdelheit, en Godonteerende donse, als d' Lichende van Gods Heilige Dag, d' bywoonen van sondige d' Gode kermisse, vanderze, floeke, en andere gruwelike ongerechtigheeden.

*Jan Janse van den Feynjaart oud omtrent 37 jaare.
Leendert Jacobs van Gemerden oud omtrent 37 jaaren,
Leendert Gneke Legendyk. oud omtrent 36 jaare,
Cornelis Janse Penning. oud omtrent 33 jaare.*

heid toegelaten tot het vieren van het Nachtmal onzes dierbaren Zaligmaker: Jezus Christus. Over belijdenis doen in de kerk vernemen we niets. In 1793 op 22 Maart zijn er in Rijsoord 23 nieuwe lidmaten aangenomen. Met een beetje goede wil en inspanning kunt U lezen wat zij beleden en wat hen werd voorgehouden.

In die tijd werd van verschillende zijden al gepredikt tegen wangedrag en zedenbederf. Die waren er en in Rijsoord klonk dus ook de waarschuwing.

Lezen we nu wat er in 1800 geschreven werd, dan staat er: na gedane belijdenis tot lidmaten onzer Hervormde Kerk aangenomen.

Even er tussendoor:
in 1789 schreef men:
Christelijke Gereformeerde Kerk
in 1796 schreef men:
Gereformeerde Kerk
in 1800 schreef men:
Hervormde Kerk.

Het zat in de Kerk na de Franse tijd in vele gevallen niet goed, ook niet wat de leiding betrof en Koning Willem I geeft, of liever hij legt de kerk een nieuwe kerkorde op, die bijkans zonder protest wordt geaccepteerd. En dan komt ook de opdracht, dat de lidmaten zullen worden *aangenomen* door de predikant en de kerkeraad en dat ze daarna op *plechtige wijze* in de kerk zullen worden bevestigd. De vragen, die hen daarbij moeten worden gesteld, noemen het Heilig Avondmaal niet. Ons notulenboek van 1817 zegt dan ook, dat de nieuwe leden: proeven van kennis in de leer van de godsdienst zijn afgenomen en op de eerstvolgende zondag tot leden der gemeente zijn bevestigd.

*

De Sacramenten

Zo terloops heeft U kunnen lezen over de bediening van de Sacramenten t.w. Doop en Avondmaal. Enkele malen hebben wij ook al geprobeerd duidelijk te maken hoe belangrijk de inhoud van de Heidelbergse Catechismus werd geacht en hoe er telkens werd aangedrongen op het onderwijs hiervan in school en kerk. U herinnert zich, U moet het beslist weten, dat er tussen de kerk van Rome en die van de Reformatie grote verschillen bestonden en nog bestaan. De eerste had en heeft wel zeven sacramenten en de tweede antwoordt op vraag 68 van de Catechismus: Hoeveel sacramenten zijn er? Twee, namelijk de Heilige Doop en Het Heilig Avondmaal. Als we dat nu even in gedachten

houden, dan kunnen we direct begrijpen welke gewichtige taak predikant en onderwijzer hadden, want, denkt U er wel bij, dat allen, die met de Reformatie medegingen nu ook niet; om zo te zeggen, volbloed gereformeerd waren, dat was 400 jaar geleden niet zo en laten we er maar aan toevoegen: nu ook nog niet. Tegen de leer van de Rooms-Katholieken stelde de Reformatie de vraag (Vr. 80): Wordt dan uit brood en wijn het wezenlijk lichaam en bloed van Christus? (m.a.w. veranderen deze daar in?). Het antwoord is duidelijk: Neen.

In onze tijd nu er dikwijls wordt beweerd, dat er zo weinig verschil meer is tussen Rooms en Hervormden zou het toch zeker wel goed zijn, dat we met elkaar nog eens dieper ingingen op de verschillen in de leer. Uit onze oude notulenboeken kunnen we toch wel de conclusie trekken, dat door de Reformators grote waarde werd gehecht aan de viering van het Heilig Avondmaal. Calvijn, zeide bijvoorbeeld ook, dat er iedere Zondag avondmaal gevierd diende te worden. Nu dat heeft men in Rijsoord nooit gedaan. Vier- tot zesmaal was het per jaar en niet meer. Maar bij de voorbereiding werd grote ernst

gemaakt wie er wel mocht komen en wie niet. In de week van voorbereiding werden veelal alle lidmaten bezocht en het blijkt wel duidelijk, dat degenen, die wegens dronkenschap (kwam veel voor), ontucht (ook niet te vergeten), ruzië met de kerkeraad, burenen of familieleden, niet mochten deelnemen aan de viering, dat meestal niet zomaar langs zich neerlagen. Eigenlijk verbaast het, dat wanneer zij op de kerkeradsvergadering werden ontboden ter bespreking van hun 'zonden', zij dan ook kwamen.

Was er dus verschil met Rome over het Avondmaal, ook de Doop was een belangrijk punt. U heeft al kunnen lezen van de vroedvrouw, die een kind doopte, dat pas geboren was en telkens als er een ongedoopt kind ziek werd, was er het verlangen het 'even' te dopen. Wie de Catechismus goed leest krijgt iets anders voorgeschoteld en weer was er de moeilijke taak, en ze is er nog, voor de predikanten, kerkeradsleden en onderwijzers, om goede voorlichting te geven en daardoor het gezegde: Je weet nooit waar het goed voor is, terug te dringen. Intussen, terugkomende op ons archief, de plaatselijke geschiedenis, menen we toch te moeten concluderen, dat het feitelijk niet gebeurde, dat de Doop werd geweigerd. In de beginjaren, dus 400 jaar geleden, zal de zogenaamde vroegdoop zijn bediend. Dus zo spoedig mogelijk na de geboorte van het kind. Vandaar dat alleen de vader bij het doopvont stond. Later kwam er een getuige bijstaan, nog weer later ook de moeder.

Daarom kijken we nog even in de oude boeken. Natuurlijk zullen er in de jaren 1580-1584 ook kinderen gedoopt zijn, maar daar hebben we helaas geen bewijs van. Het eerste dat we hebben is een meisje, gedoopt op 3 november 1585, kind van Ellart Piterse en het heet: Trijnti.

Rond 1620 lezen we dan dat er getuigen bijkwamen en in 1656, om maar iets te vertellen, wordt er een jongeman van 22 jaar gedoopt. Hij heet Benjamin Pieterse en komt van Oud-Beijerland. Hij is de zoon van Pieter Benjaminze (let er op hoe de naam precies wordt omgedraaid) en Grietje Jans. Hij wordt in Rijsoord gedoopt door

Den 7 Aug: Mareitje Dochter van Barent Rokelle van den Heerd
En
Leuytje Jans Nouwe
Getuyge, Kunver Rokelle Van Den Heerd
En
Jaak Peterse Soeteman.

Den 21 Aug: is hier gedoopt een kindt van een passant, het
kint's naem is
Pieter: Soon Van Pieter de Klopper Van Amsterdam.
En
Getuyge: Johannes Castro van Moerit
Leysbet Armed uy ' de graet
N. B. Hynde alle 's beed kerst.

Den 16 Octob: Ariaentje Dochter van Jan Daene Vleckharing
En
Leysbet Cornelisse de Teeuw
Getuyge Pietertje Daene Vleckharing.

Ds. Jacobus Rolandus, maar heeft eerst belijdenis gedaan te Oud-Beijerland bij Ds. Daniël Rolandus. Opvallend in de boeken is ook, dat enkele kinderen uit Rijsoord in Heerjansdam of in Barendrecht zijn gedoopt. Dit gebeurde dan wanneer de predikant van Rijsoord er zelf niet was en er een proponent predikte, die nog niet het recht had om de Doop te bedienen. Men wilde dan blijkbaar de Doop niet uitstellen en ging met toestemming van de kerkeraad naar een naburige gemeente. De Doop weigeren, schreven we reeds, kwam waarschijnlijk niet voor. We lezen althans meerdere malen van 'bastaarden', onechten zouden wij zeggen. In December 1699

wordt een kind gedoopt, Sijgje heet het, dochter van Hilligje Pieters, de vader is onbekend maar de moeder noemt wel een naam, hij heet ook Pieterse en is een varensgezel uit Rotterdam. Varensgezellen worden meer genoemd als vaders van 'in ontucht geboren' kinderen. Deze mannen schenen van Rotterdam naar Dordrecht te lopen en dan te Rijsoord te overnachten. (de rest moet de lezer er zelf bijmaken).

In 1719 is er een vrouw in de kraam gekomen, dewelke zeide gereformeerd te zijn, en getrouwd te zijn, maar van haar man was gescheiden, omdat hij nog een vrouw had, hetgeen zij niet wist toen zij met hem trouwde.

'Sij heeft haar kindt selfs ten doop gepresenteert in onze avondpredikatie op den 22en Februari. Het kind hiet: Geertruy. De naam van haer Man seide se was: Hendrik Jacobse.

Nog één voorbeeld als bewijs dat de kerk niet afstootte.

'21 Augustus 1718 is hier gedoopt een kindt van een passant (dus iemand, die misschien toevallig door Rijsoord kwam). Het kintsnaem is: PIETER, zoon van Pieter de Klopper van Amsterdam en Leysbet Armes uyt de Groef, Getuyge Johannes Castro van Moers. N.B. Zijnde alle drie bedelaers'

Laten we hier nu eens even het een en ander bij fantaseren. Passanten, bedelaars. Geloof maar: mensen, die het arm hadden. Ze trekken van de ene plaats naar de andere. Wellicht in een arme, schamele woonwagen. Daar wordt een

kind geboren. Met vreugde begroet? Wie zal het zeggen. Maar de vader weet de weg naar de pastorie te vinden. De kerkeraad bespreekt het geval. En het arme bedelaarskind wordt gedragen door de wellicht ook schamel geklede vader, in het bijzijn van de getuige, naar de kerk, naar het doopvont en het komt dicht bij de rijke Jezus, Zijn naam wordt over dit kind uitgesproken. Hij wilde ook voor dit kind arm worden opdat het rijk zou zijn. Heeft het dit later begrepen en is het er dankbaar voor geweest? We weten het niet. In elk geval heeft hij zijn doop nooit ongedaan kunnen maken en kunnen wij er nog dankbaar voor zijn, dat de Rijsoordse kerkeraad, misschien beter gezegd, de Rijsoordse gemeente, deze 'passanten' niet heeft doorgestuurd. En als we de oude doopboeken opslaan en al die namen van gedoopten, ook onze naam, lezen, denken we er dan aan, dat we 'arme passanten' zijn, maar dat we toch de belofte hebben 'en doen de naam van Sions kinderen dragen'.

Die goeie ouwe tijd

Het geslacht, dat zo graag sprak over die goeie ouwe tijd is meen ik wel bijkans uitgestorven. Wij weten, dat het niet zo best was in velerlei opzicht. Wat moest men vroeger niet veel ontberen en wat hebben wij veel, waar we zo heel gewoon mee omgaan. Hoe heeft men vroeger geleefd, zonder goed drinkwater, zonder electriciteit, zonder krant, radio of t.v. Weinig vervoersmogelijkheden, lage lonen, geen sociale voorzieningen. Ga zo nog maar even door. En niet te vergeten: grote verschillen tussen arm en rijk. We verwijzen hier nog maar even naar het advies van de classis aan de boeren om wat meer van de oogst op het land te laten liggen voor de nalezing door de armen. Het bewijst dat er in de kerk van Christus ook niet altijd geleefd werd naar diens gebod. En als we het onderstaande lezen, dan kunnen we daaruit vernemen, dat de

drank, en dat kwam nogal veel voor, een grote rol speelde. Hoe hebben, vooral de vrouwen, eronder geleden als de man een zeker gedeelte van zijn karig loon aan drank besteedde. Zoals ge zult merken gaat het hier over een kraambed en de man is blijkbaar visser van beroep. Het begint met woorden van de 'baakster'

De man, lidmaat der gemeente, is dus al meer door de kerkeraad vermaand en voortdurend dronken, terwijl zijn vrouw al vier dagen in 'barensnood' verkeerde. Aan één stuk onder invloed en telkens vermaand, zonder resultaat. De kerkeraad noemt hem een 'hardnekkig zondaer'.

Een ander noemt de kerkeraadsliden: panlikkers, schelmen. En als U zich een beetje wilt inspannen, zult U zich ook wel verbazen over hetgeen iemand de eerwaarde heren durfde

Soo hy dus voortging in vloeken en raaden, zy dan
geen heegen van God op huer werk te Wagten hadde
waer op hy met syn dronken en spotagtigen Mond
antwoorden, Soudor geen heegen in huys kunnen
zyn daer hangter voor in Voorhuys een aen de
Solder, maer booven leidt een schuakel die kudek
veel liep als sulc een heegen; op welke gruwelen
alle de C. Kerkenraedt hem ontlaede t Avontmaal
des Heeren, tot tyden wyle dat hy klaere blyke
gaf van berouw en bekering, en soo hy in soodang
een Manier van leeven anders voortging, dat dan
de C. Kerkenraedt op andere middelen soude
moeten soecht zyn, wat huer te doen stontt
met soo een hardt nekhyg Sondaer.

eggen. Toen over de hel werd gesproken voerde
ij aan, dat hij het daar misschien beter zou
ebben dan zij.

gelukkig lezen we ook van berouw en bekering
n verzoeken aan de kerkeraad om weer aan het
heilig Avondmaal te mogen komen, omdat men
an harte berouw had over de zonde. De kerke-
aad bad dan om genadige vergeving. On-

berouwelyken bleven er echter en ze wilden niet
bij de kerkeraad komen, omdat ze niet 'ter
paepse biecht' wilden gaan.

Zo werkte men en worstelde men. Er is een zon-
daar, die inderdaad worstelde vanwege zijn
zonden en geen licht ziet. De prediking heeft
wellicht invloed op hem en de predikant voert
ernstige gesprekken met deze man. Zo ook met
een familie, die de prediking te 'rechtlijnig' vindt
en daarom zich gaat voegen bij de Lutherse.

Naast, wat we zouden kunnen noemen: de zielszorg, was er ook de zorg voor de weduwen en niet minder voor de wezen. De laatsten moesten ergens in een gezin worden ondergebracht. Niet te vergeten: de moeilijkheden in de huwelijken, vanwege, zoals reeds gezegd de drank, maar ook de ontucht enz. enz. Als we dit de grote zorgen

woulden noemen wat vallen dan de kleine in het niet en waar maken we ons ook nu nog dikwijls druk om. Voorbeelden vinden we meerdere in de geschiedenis. Iemand is kerkmeester en kan een keer 's Zondags niet komen. Hij verzoekt een ander zijn werk waar te nemen. De predikant verbiedt vanaf de kansel aan deze om dit werk te

1719

twelk wy seide onwaerheyt te sijn, gelyk pag. 12: te sien is, wel dan sult gy het nael onyidvoet hebben seide hy, wy seide ho bynog goede, en had om nael te laeten dat hy die eerste londe gheere. waerop hy antwoorde dat niet te wike doen en dat de Kercken raedt onwels hem wel gezen of hy londe gien bevelen, en ch laten de eerste niet koomen, en helpe jongens ander om niet te seggen gy selynt met leeuwey alle om my te vlesheuren, en wat die gelijke bruta- lityten onder sijn, waer op den Predikant seide wel myseren meens gy onit datter eens een dag van reken schap koomen sal; hy antwoorde wel kan je my wel slechteren dat gy ook niet hel niet sult koomen, ik sal het ter miltician beter hebbe als gy's ten. Inscien my heten on waerwes dat hy

doen. Er is een keer een kwestie of er voor kerke-
raadsleden zal worden gestemd vóór het beves-
tigen van de nieuwe lidmaten of erna. Toen de
tegenwoordige kerk in gebruik werd genomen
waren er ook nogal wat harde woorden gevallen
over de toewijzing van de zitplaatsen. Toch is er

dus wel overeenkomst tussen die goeie ouwe tijd,
en de onze. En gelukkig ook zo, dat we kunnen
constateren en dankbaar gedenken: Ondanks
veel mensenwerk met zonden bedekt gaat Gods
werk door.

Hem zij de dank.

1580 vierhonderd jaar hevormde gemeente Rijsoord 1980

Bij het neerschrijven van het bovenstaande zou-
den we nog wat andere, vroegere jaartallen
moeten noemen, omdat er voor die tijd toch ook
al een kerk in Rijsoord stond en er dus Christe-
nen woonden. De bedoeling is te proberen U te
laten bedenken, dat wij geen afgesloten kringetje
zijn geweest, maar deel hadden aan het landelijk-
zelfs aan het wereldgebeuren.

1336 De eerste kerk in Rijsoord wordt in ge-
bruik genomen.

1517 Begin der Kerkhervorming. Maarten
Luther.

1566 De psalmen van Datheen en de Heidel-
bergse Catechismus verschijnen in druk in
één band.

1567 Alva komt naar Nederland. Hij wordt ge-
stuurd uit Spanje door Koning Filips en
moet de aanhangers van de Hervorming
opsporen. Ze moeten worden uitgeroeid
en nagenoeg 20.000 mensen worden door
beulshanden omgebracht.
En toch . . .

1568 Begin van de tachtigjarige oorlog.

1572 Inneming van de Briel door de Water-
geuzen. Dordrecht kiest ook de zijde van
Willem van Oranje. Toen voor de eerste
keer het Avondmaal in de Dom werd be-
diend was hij er ook en er zijn in deze kerk
twee van zijn kinderen gedoopt.

(Dordrecht was dicht bij Rijsoord en
natuurlijk drong het één en ander tot hier
door).

1578 In dit jaar is de kerk in Rijsoord al Her-
vormd. Misschien nog eerder, doch dat
weten we niet.

1580 Rijsoord krijgt zijn eerste Hervormde
(Gereformeerde) Predikant. Godefricus
Allendorp.

1584 Willem van Oranje vermoord.

1585 De tweede predikant in Rijsoord:
Gilles Tavernier.

1604 Rijsoord en Hendrik Ido Ambacht had-
den tot nu toe gezamenlijk een predikant.
Nu komt Franciscus Laurentius en is deze
alleen voor Rijsoord, omdat de gemeen-
ten zelfstandig worden.

1618-1619 Belangrijke jaren voor de gehele
kerk. De Dordtse Synode vindt plaats.
Het gaat om de strijd tussen de Remon-
stranten en Contra-Remonstranten.
Ruim 200 predikanten worden afgezet.
Besloten wordt tot een goede bijbelverta-
ling. Later heet deze: Statenvertaling,
omdat de Staten eigenlijk de stoot ertoe
gaven. Ook wordt de Kerkorde vastge-
steld.

1648 Einde van de 80-jarige oorlog.

1651 Aan de Rooms en wordt vrijheid van
geweten en godsdienst toegestaan. Ze

mogen echter geen kerkdiensten houden. De regering houdt weinig toezicht en het wordt al spoedig oogluikend toegestaan. Aan de Waaldijk woont een zieke Roomse Vrouw en deze wil een pastoor aan haar bed hebben. Deze mag komen, maar de dominee zal er bij moeten zitten om te horen hetgeen de pastoor met de vrouw bespreekt.

1672 Er wordt alom in den lande geklaagd over achteruitgang der zeden. Ook dat leren we uit onze notulenboeken en doopregisters. Aangedrongen werd op een goede Zondagsviering, juiste kleding, maar het ging de andere kant op. Vermaak en grootsheid des levens kwamen er dikwijls voor in de plaats.

1700 De zogenaamde oude schrijvers komen met hun waarschuwingen tegen het zedelijk bederf en opgeroepen wordt tot bekering.

1704 Aegidius Francken, predikant in Rijsoord is er één van. Van zijn hand verschijnen ook boeken. En er wordt op het moment weer over hem geschreven.

Let eens op de belijdenisvragen, die U in deze uitgave vindt.

1719 In dit jaar is er een dank- en bededag. We weten dit alleen omdat er aan een lidmaat verweten wordt, dat hij die dag niet in de kerk is geweest. We kunnen aannemen, dat het was ter gelegenheid van het feit, dat het 100 jaar geleden was, dat de bekende synode in Dordrecht werd gehouden.

1775 In 1775 wordt een nieuwe psalmberijming ingevoerd. Tot nu toe werden de psalmen van Datheen gezongen. De nieuwe berijming moet beter en zuiverder zijn, maar ook hieraan kleven fouten en op sommige plaatsen wordt er nogal tegen geprotesteerd, maar dat gebeurt in de kerk praktisch bij elke nieuwigheid.

1795-1813 Zoals eerder geschreven gaat het wereldgebeuren niet buiten de Christelijke Gemeente om. Zo ook niet hetgeen in deze jaren geschiedde en die we aanduiden met het Franse tijdperk. Men wilde Vrijheid - Gelijkheid - Broederschap. Vruchten van een goede boom, alleen de boom ontwortelde men en zodoende gingen de vruchten teloor. Kerkgebouwen, die vroeger van de Roomsens waren, moesten door de protestanten worden teruggegeven en toen in 1810 Nederland bij Frankrijk werd ingelijfd, werd het nog erger. Vacante gemeenten moesten bij beroeping van een nieuwe predikant een afschrift van de beroepsbrief naar het Ministerie van Onderwijs te *Parijs* zenden ter controle. Vele predikanten wier tractement tijdelijk werd ingehouden, leden gebrek en verkochten hun studieboeken. De kerkregering bleef wel bestaan, maar de band met de regering zoals vroeger was er niet meer. Toch moeten we in deze jaartallen ook nog weer wat nieuws melden en wel het jaar 1807. Toen werd namelijk de eerste gezangbundel ingevoerd. De Psalmen

- bleven het voornaamste in de kerk en de nieuwe liederen zouden alle gegrond zijn op de belijdenis van de kerk. Ook over deze bundel en de invoering was er weer strijd in de kerk en die duurt tot heden nog voort. In 1811 komt er bij de kerkeraad een aansporing van de Classis binnen om jongelingen, met het oog op dienst in het leger (lees Franse) vroeg belijdenis te laten doen. Veronachtzaming van het onderwijs zou schade aanrichten. Het onderwijs zou zijn ter bevordering van het tijdelijk, zowel als het eeuwig geluk van de jongelingen welker lot het zou zijn de legers te volgen. De predikanten moeten zorgen, dat de jongelingen, die vermoedelijk tot de krijgsmacht worden geroepen een jaar voordat zij zullen moeten loten tot leden der gemeente zullen worden aangenomen. De predikant moet dat nauwkeurig nagaan en toekomstige soldaten een bijbeltje met één of ander geschrift ter hand stellen. In 1810 komt er de opdracht dat in de kerk moet worden gebeden voor de gelukkige afloop der zwangerheid van H.M. De Keizerin en Koningin. Al met al: Deze tijd, soms juichend ingetreden, was maatschappelijk en ook voor de Christelijke Gemeente een zware en moeilijke.
- 1813 Prins Willem komt na de val van Napoleon terug uit Engeland en wordt als Koning Willem I ingehuldigd. Nederland keerde terug tot Oranje. Niet tot God en zijn Woord, klaagden verschillende leidlieden in Kerk en Staat.
- 1816 De Kerkorde, éénmaal in Dordrecht opgesteld, functioneerde bijkans niet meer en Koning Willem I geeft in dit jaar de kerk geheel nieuwe reglementen. Deze zullen tot veel strijd leiden en de richtingen zullen sterk naar voren komen.
- 1818 De kerkelijke gemeente Rijsoord en Strevelshoek telt nu 880 zielen, waarvan 249 belijdend lidmaat zijn.
- In dit jaar worden 24 personen 'aangenomen' en komen er tien met attestatie binnen.
- 1832 De oude kerk uit de 14e eeuw wordt afgebroken en de tegenwoordige komt er voor in de plaats.
- 1834 In Nederland vindt wat we noemen 'de afscheiding' plaats. Onze boeken melden er niets van, toch schijnen enkelen in de gemeente er wel mee in te stemmen en naar Heerjansdam te gaan, waar meer afgescheidenen wonen.
- 1853 De oudste jeugdbeweging in Nederland, het N.J.V., wordt opgericht. In Rijsoord wonen nu: 1295 mensen. Hervormd zijn: 1241, lidmaat: 382, afgescheidenen 47 en Rooms Katholiek: 7. Ds. Dagevos, die in 1825 intrede had gedaan, neemt afscheid wegens toenemende zwakheid (1850) van zijn geliefde gemeente, die zeer talrijk gekomen was. De kerkeraad besluit, dat bij de Doop ook de moeders aanwezig moeten zijn. Ds. Overman bedankt, op aandrang van de gemeente, voor een beroep naar Boskoop en naar Krimpen aan de Lek.
- 1855 De burgerlijke gemeente Rijsoord wordt bij die van Ridderkerk gevoegd.
- 1856 De kerkeraad besluit om van November tot Februari alleen avonddiensten te houden als de maan schijnt.
- 1864 Het orgel wordt geplaatst.
- 1867 De gemeente stemt voor 'kiescollege' d.w.z. niet alleen de kerkeraad mag een predikant beroepen, maar een college bestaande uit de kerkeraad en tweemaal zoveel door de gemeente gekozenen moeten dat doen.
- 1871 De ambachtsheer doet afstand van zijn recht om ook zeggenschap te hebben bij het beroepen van een predikant.
- 1885 Beroepen wordt Ds. S. Sleswijk Visser, predikant te Oost-Kapelle.
- 1889 Ds. Sleswijk Visser wordt uit het ambt ontzet. Hier zouden vele bladzijden aan

kunnen worden gewijd. Ds. V. heeft er zelf een boekje over geschreven. Het is een te betreuren geschiedenis en er komt veel haat en nijd in Rijsoord.

Als de kerkeraad op 16 Februari 1887 vergadert wordt er gesproken over de 'vervolgingswoede' van de synode en als deze ook hier zou komen zal men zich verdedigen tot redding der kerk van Christus.

Het lijkt alles zeer betreurenswaardig en menselijk, dat men meende als mens de kerk van Christus te kunnen redden. Ds. V. en zijn volgelingen meenden, zoals trouwens overal in het land, dat bij afzetting van het kerkgebouw enzovoort hun eigendom zou zijn. De rechter meende anders en het bleef van de Hervormden, die niet met de doleantie medegingen.

1890 Er is een nieuwe predikant: Ds. Lamers. In dit jaar wordt de Zondagsschool opgericht.

1914 Wereldoorlog nummer I.

1918 November. De Burgemeester van Ridderkerk verzoekt een algemene biddag of bidstond te houden op Donderdag 28 November. Aan dit verzoek wordt gehoor gegeven en Ds. Stippriaan Luiscius tekent aan: Biddag na wapengeweld en poging tot revolutie. Er was een poging gedaan om ook in Nederland het vorstenhuis weg te krijgen.

1940-1945 Wereldoorlog nummer II. Ook hiervan slechts enkele aantekeningen. Op 10 Mei, toen de Duitsers Nederland binnenvielen, was Rijsoord 's middags al bezet. Het bruidspaar Stehouwer-van Ooijen zou die middag in de kerk trouwen. Vanwege de bezetting kon dat niet doorgaan. Wel zijn ze nog burgerlijk getrouwd en Ds. van Doorn heeft de trouwbijbel later thuis bezorgd.

Op 10 Mei 1940 wordt de kerk bezet, de pastorie krijgt inkwartiering, achter de kerk worden gesneuvelde Duitse soldaten begraven, 12 Mei uiteraard geen kerk-

diensten, 19 Mei weer wel. Als het vroeger donker gaat worden, houden we 's Zondags middagdiensten. De vrouwenvereniging hield voor de jaarlijkse klerenbedeling steeds een collecte langs de huizen. Dit mag niet meer. Een extra-collecte in de kerk brengt dan meer op, na een verspreide circulaire waarin de reden werd uiteengezet. In November 1941 preekt Ds. van Doorn afscheid en in Februari 1942 doet Ds. Lefeber intrede. De verhuizing ging met veel moeilijkheden gepaard en de meubels waren enkele weken onderweg, vanwege de gladheid der wegen, waar weinig aan gedaan werd. Een geschiedenisje apart. In Januari 1942 richten we de Hervormde Verenigingscentrale op. Alle verenigingen waren nu direct kerkelijk. De Kerken richten verschillende boodschappen tot het volk en de Duitse overheid: o.a. betreffende de Joden en de verplichte arbeidsdienst, waarin jongens van beneden de 18 jaar in Nationaal Socialistische geest worden opgevoed.

In Augustus 1942 veroorzaakt een bom schade aan pastorie en kerk. In elke dienst is het gebed voor koningin, gevangenen en hen die in concentratiekampen verkeren. Ook voor de mannen en jongens, die in Duitsland moeten gaan werken. Zij sturen telkens brieven, waarin om eten wordt gevraagd. Op een daartoe van de kansel gedaan verzoek, brengen gemeenteleden levensmiddelen naar de pastorie. Een commissie zorgt voor het inpakken en de verzending. De klok wordt uit de toren gehaald. Het materiaal moet in de oorlog dienst doen. In het voorjaar 1944 wordt veel land onder water gezet. De pastorie en de kerk blijven net vrij, 's Zondags moet aan de kade worden gewerkt. In November 1944, met de oorlog zo heel dichtbij en met nijpende honger, houden we met de Gereformeerde Kerk in de week een bidstond. Ds. Derksen

spreekt over 1 Petrus 1 vers 6: Venedert U dan onder de machtige hand Gods, opdat Hij U verhoge te zijner tijd. Ds. Lefeber: Werpt al uw bekommernis op Hem, 1 Petrus 1 vers 7. We krijgen een: soepcommissie, die soep verstrekt aan de schoolkinderen. In Januari 1945 moeten alle leden van de C.J.M.V. zich melden voor werk in Duitsland, ook drie leden van de kerkeraad. Slechts enkelen gaan. Eindelijk komt de bevrijding. In een overvolle kerk houden we dankdienst. Ds. Lefeber gaat uit van Psalm 85. Tenslotte is nog te vermelden, dat op 27 November 1945 aan het buidspaar Hooijmeijer-van Ooijen geen bijbel kon worden uitgereikt, omdat er nog geen bijbels te verkrijgen waren. Dat werd Januari 1946. Na de bevrijding moesten we helaas ook oorlogsslachtoffers betreuren.

1946 Weer trokken jongens het uniform aan om naar Ned. Indië te gaan om daar de zaak te gaan ordenen. Laten we alleen melden, dat we ook pakjes daarheen zonden, briefwisseling onderhielden, zelfs een grammfoonplaat lieten maken en dat ze gelukkig weer behouden terugkeerden.

In 1946 werden niet minder dan 64 kinderen gedoopt. Alom in den lande was er een geboortegolf.

In 1976 waren het er negentien, in 1979 achttien.

1947 De kachel in de kerk wordt vervangen door Centrale Verwarming.

In de oorlog zijn we begonnen met diensten in de Westzijde, in de werkplaats van de heer van Ooijen, later, toen die werkplaats in het water kwam te staan, in het gebouw van de Gereformeerde Kerk en

na de oorlog in ons eigen gebouw daar. Jammer dat het aantal kerkgangers zodanig terugliep, dat we met de diensten moesten stoppen.

- 1951 De Kerkorde van 1816 wordt vervangen door de z.g. nieuwe kerkorde, welke een aantal verbeteringen medebrengt. Kerkeraad en Kerkvoogdij, voorheen twee aparte colleges, worden één.
- 1958 De Vrouw komt in het ambt.
- 1959 We gaan de nieuwe psalmberijming gebruiken en deden dat al met de gezangsbundel van 1938.
- 1962 De Hoeksteen in gebruik.
- 1980 Als U in de Mauritshoek wandelt denkt U dan er even aan, dat deze er is gekomen door eensgezindheid van de bewoners, die door verbreding van Rijksweg 16 hun huis kwijt raakten, en het actie-comité onder leiding van Ds. Pronk.
In April van dit jaar werd op een vergadering nog gesproken over de samenwerking tussen wet en evangelie (Gemeentewaterstaat en Ds. Pronk).

Zo zijn we, zij het zeer beknopt en met vele hiaten, beland van Ds. Allendorp tot Ds. Pronk. Vierhonderd jaar. Vier eeuwen was er gelegenheid om het evangelie te horen, sacramenten te gebruiken, dank te brengen en te bidden, kortom: Alles te doen wat een Christelijke Gemeente nodig heeft.

Nog altijd zit er de steen boven één van de ingangen waar de Here Jezus ons voorhoudt: Leert van Mij

en wie in de kerk komt, zal instemmen met de belijdenis:

*Here, Gij zijt ons een toevlucht geweest
van geslacht tot geslacht.*

Psalm 90:1

1580 September 1980

Ten slotte....

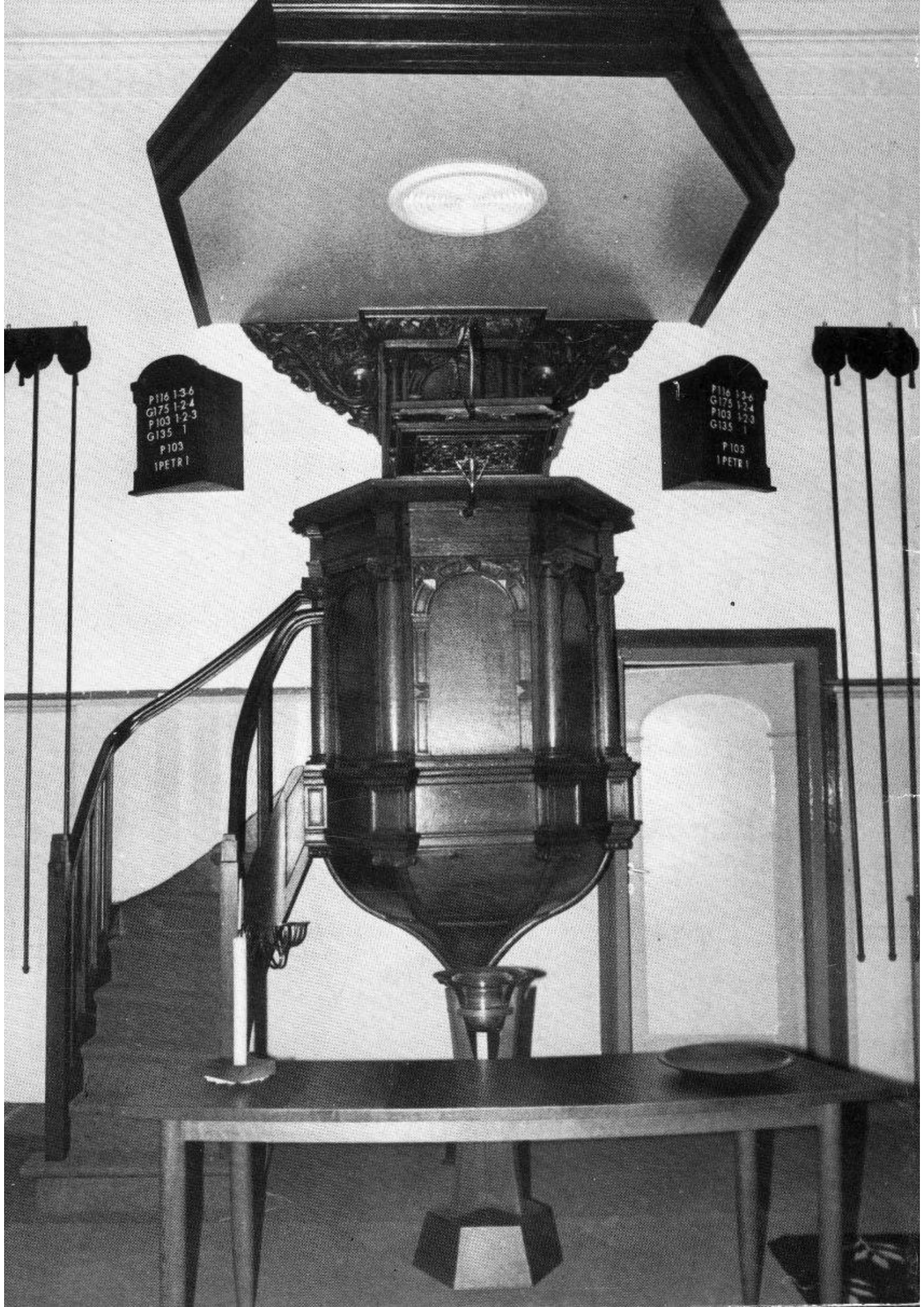
Mocht er echter in de gemeente belangstelling bestaan om meer te weten uit de historie, dan zal er zeker naar meer gegevens worden gezocht. Maar dit zoeken vergt wel veel tijd.

De hoop is nu maar, dat U in dit boekje toch wel interessante dingen zult vinden en dat het eraan mee zal werken om U verbonden te weten met de geslachten, die gingen en die ondanks vele moeiten en zorgen vasthielden, dat er een 'toevlucht' was en dat wij, als tegenwoordige gemeente dat ook zullen beleven en doorgeven aan het komende geslacht.

Zomer 1980

Dit is een uitgave van de
herdenkingscommissie
400 jaar Hervormde Gemeente Rijsoord.

tekst : C. Boot.
foto's : J. Gouman.
documentatie: Kerkelijk Archief Rijsoord.
druk : Liebeek & Hooijmeijer bv,
Barendrecht.

P116 1-3-6
G175 1-2-4
P103 1-2-3
G135 1
P103
1PETR1

P116 1-3-6
G175 1-2-4
P103 1-2-3
G135 1
P103
1PETR1